

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Рейтингові системи оцінки діяльності банків та напрями їх удосконалення

Студента 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Стужука
Владислава
Валентиновича

Кіреєва Катерина
Олександрівна

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	17
2.1 Методичні засади рейтингових оцінок банків та їх інформаційне забезпечення	17
2.2 Апробація рейтингових оцінок банків	28
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	38
3.1 Іноземний досвід проведення рейтингового оцінювання банків.....	38
3.2 Шляхи удосконалення системи рейтингового оцінювання діяльності банків України	45
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних економічних умовах питання оцінки фінансового стану банків набувають особливого значення. Зростання банківських ризиків поглиблює проблему збереження фінансової стабільності, перетворюючи її в один з найбільш актуальних теоретичних і практичних аспектів сучасної економіки. Разом з тим в існуючих дослідженнях міститься невелика кількість пропозицій з удосконалення підходів до комплексної оцінки діяльності банків, зокрема рівня якості системи управління їх бізнес-процесами. Тому актуальним є аналіз методик рейтингового оцінювання банків, які можуть бути використані у формуванні комплексної моделі аналізу результативності функціонування окремих банків в умовах конкурентного середовища.

В умовах ускладнення економічного та політичного становища в Україні особливої актуальності для громадян набуває питання вибору надійного банку, що має значний запас стійкості та в змозі вчасно розраховуватись по своїх зобов'язаннях. Це обумовлює необхідність проведення оцінки фінансової діяльності банків як для клієнтів, що користуються їх послугами, так і для самих банків для того, щоб дослідити зовнішнє середовище та свою конкурентоспроможність на ринку. Тому доцільним є проведення не лише внутрішнього аналізу діяльності банку, але й порівняння його фінансових показників з такими ж параметрами інших банків на основі використання сучасної методики рейтингового оцінювання. Згідно загальноприйнятого розуміння, рейтинг є інструментом, що призначений для порівняльного аналізу динамічно розвинених систем. Рейтинг банків, зокрема, є певною системою оцінки їх діяльності, яка базується на фінансових показниках роботи та балансових даних банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливу роль в оцінюванні результатів банківської діяльності та дослідженні рейтингових методик відіграють як зарубіжні, так і вітчизняні вчені та економісти: Антоненко Т.О., Хорошун В.В. [1], Чмутова І.М., Ткачова Є.О. [52], Лукін С. Г. [30], Тлуста А.

Ю. [51], Самородов Б.В., Саєнко І.І., Єндовцева Н.І. [44], Максимова А.В. [31], Коваленко В.В., Зверяков М.І. [24], Ширинська Є. [53], Мстоян К.В. [34], Рисін М.В. [42], Стащук Д.М. [48], Романишин Ю. [43], Марич М.Г. [32], Погореленко Н. П., Калінін О. В. [36] та інші. Однак це важливе для ефективного розвитку банківської системи питання недостатньо висвітлено в теоретичному і методичному плані, особливо в контексті світової фінансової нестабільності.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад та обґрунтування практичних особливостей проведення аналізу методики рейтингового оцінювання діяльності банків.

Для досягнення вказаної мети у роботі поставлено такі **завдання**:

- розглянути теоретичні основи рейтингової оцінки діяльності банків;
- визначити методичні засади рейтингових оцінок банків та їх інформаційне забезпечення;
- здійснити апробацію рейтингових оцінок банків;
- охарактеризувати іноземний досвід проведення рейтингового оцінювання банків;
- обґрунтувати шляхи удосконалення системи рейтингового оцінювання діяльності банків України.

Об'єктом випускної кваліфікаційної роботи є процес оцінювання результатів банківської діяльності та дослідження рейтингових методик.

Предметом випускної кваліфікаційної роботи виступають теоретичні та практичні засади рейтингових підходів до оцінки діяльності банків на прикладі АТ «УКРСИББАНК».

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у роботі завдань були використані різноманітні загальнонаукові і спеціальні методи дослідження. Робота ґрунтується на системному підході, що дало можливість розглянути сутність та особливості формування системи рейтингового оцінювання діяльності банків. Методи аналізу та синтезу використовуються для визначення особливостей рейтингового оцінювання діяльності банку АТ «УКРСИББАНК».

Структурно-функціональний метод дав змогу дослідити кращі практики та сформувавши пропозиції до удосконалення рейтингового оцінювання діяльності банків.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань банківського менеджменту та управління ліквідністю, нормативно-правові акти, зокрема інструкції НБУ, інформаційно-аналітичні і періодичні видання, матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні наукової проблеми формування теоретико-методологічних засад та науково-методичного інструментарію рейтингового оцінювання діяльності банків.

Практична цінність результатів дослідження. У магістерській роботі наведено пропозиції щодо підвищення якості та ефективності механізму рейтингового оцінювання діяльності банків.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 50 сторінок. Список використаних джерел складається з 57 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Надання кредитно-рейтингової оцінки набуло поширення досить давно, особливо для таких фінансових установ як банки, адже саме банківські установи нагально потребують визначення рейтингу для того, щоб клієнти, інвестори, регулятори та інші зацікавлені особи мали змогу оцінити ступінь надійності банку та його фінансово-господарський стан. Для України рейтингова оцінка банку є дуже важливим питанням та потребує глибокого аналізу та винайдення дієвої методики.

Розкриваючи зміст розділу, пропонуємо спочатку розглянути основні наукові підходи до визначення сутності рейтингової системи оцінки діяльності банків, які наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення змісту рейтингової системи оцінки діяльності банків

№	Автор	Визначення рейтингової системи оцінки банків
1	2	3
1	Антоненко Т.О., Хорошун В.В. [1], Чмутова І.М., Ткачова Є.О. [52], Лукін С. Г. [30]	Рейтингова система банків представляє собою новий продукт банківської справи на ринку економічної і статистичної інформації, що є необхідним для підвищення ефективності діяльності банків. Рейтингова оцінка банків дозволяє визначити банк, в який можна надійно вкласти кошти, визначити партнерів на міжбанківському ринку, що зможуть розрахуватись по своїм зобов'язанням
2	Тлуста А. Ю. [51], Самородов Б.В., Сасенко І.І., Єндовцева Н.І. [44]	незалежна експертна система оцінювання спеціалізованого рейтингового агентства щодо ступеню кредитного ризику боргового зобов'язання, яка вказує на ймовірність невиконання (непогашення) цього зобов'язання (імовірність дефолту)
3	Максимова А.В. [31], Коваленко В.В., Зверяков М.І. [24]	методика отримання висновку про майбутню здатність і юридичні зобов'язання емітента здійснити виплати основного боргу і відсотків за цінними паперами, що приносять фіксований дохід, повністю і у визначений термін
4	Ширина Є. [53], Метоян К.В. [34], Рисін М.В. [42]	методика, що передбачає визначення рівня рейтингу банку за набором відповідних ключових показників його роботи; для оцінки може використовуватися динамічний набір фінансових коефіцієнтів та показників функціонування банку

1	2	3
5	Стащук Д.М. [48], Романишин Ю. [43], Марич М.Г. [32]	вид професійної діяльності, що передбачає про ведення суб'єктом комплексного оцінювання виробничої, фінансово-економічної, марке тингової, кадрової та інших сфер діяльності об'єкта рейтингування та виведення на цій основі рейтингу, котрий у максимально ком пактній формі відображає справжній стан об'єкта
6	Погореленко Н. П., Калінін О. В. [36]	комплексна порівняльна оцінка діяльності економічної системи для прийняття управлінських рішень, що базується на даних фінансової звітності та експертних оцінках
7	Закон України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" [40]	кредитний рейтинг — це умовний вираз кредитоспроможності об'єкта рейтингування в цілому та (або) його окремого боргового зобов'язання за національною шкалою кредитних рейтингів

*складено автором на основі [1, 52, 30, 51, 44, 31, 24, 53, 34, 42, 48, 43, 32, 36, 40]

Антоненко Т.О., Хорошун В.В. [1], Чмутова І.М., Ткачова Є.О. [52], обґрунтували різні концепції щодо моделювання оцінювання діяльності банків на засадах рейтингових підходів. На думку авторів, рейтингові системи оцінки базуються на методичних засадах статистичного оцінювання із використанням аналітичних прийомів формування рейтингів.

На думку Тлуста А. Ю. [51], Самородова Б.В., Саєнко І.І., Єндовцева Н.І. [44], при визначенні кредитного рейтингу можливі два підходи: один передбачає оцінку відносної кредитоспроможності, що дозволяє провести порівняння різних емітентів між собою; другий припускає оцінку ризику невиконання власних зобов'язань із присвоєнням відповідної рейтингової оцінки для кожного окремого су б'єкта, що рейтингується. При другому підході визначення рейтингової оцінки засновано на отриманні банками балів, рівень яких залежить від значення коефіцієнтів як критеріїв оцінки і від ступеня їх відповідності нормативному (оптимальному), кількісно вираженому рівню. Сумарна величина балів за всіма коефіцієнтами дає підставу віднести суб'єкт до того чи іншого класу.

Максимова А.В. [31], Коваленко В.В. та Зверяков М.І. [24] серед існуючих зарубіжних методів і моделей оцінки кредитоспроможності

виділяють наступні: 1) класифікаційні (статистичні) методи оцінки, до яких належать рейтингові (бальні) системи оцінки та моделі прогнозування банкрутства; 2) моделі комплексного аналізу (на основі "напівемпіричних" методів: MEMO RISK; "правило 5 С", PARTS, PARSER, система 4FC, CAMPARI.

На наш погляд, варто відмітити, що різні зарубіжні підходи до рейтингового оцінювання діяльності банків є слабо адаптованими до умов економіки України, оскільки вони не враховують особливості функціонування вітчизняної банківської системи. Вітчизняні методики здебільшого базуються на розрахунку фінансових показників, які розраховуються на підставі даних фінансової звітності за останній звітний період, в той час як використання якісних характеристик банку (ділова репутація, стан фінансової звітності, характеристика менеджменту, аналіз зовнішнього середовища) є другорядним.

У працях Ширинської Є. [53] та Рисіна М.В. [42] наводиться думка про те, що застосування коефіцієнтного аналізу при визначенні рейтингу банку має істотну проблему: у банків з різною спеціалізацією та індивідуальною специфікою нормальні діапазони значень багатьох коефіцієнтів будуть істотно відрізнятися, тому результати такого аналізу за банківською системою будуть недостатньо точними. Також деякі практикуючі банкіри стверджують, що прості коефіцієнти та традиційні практичні методи розрахунку на сьогодні вже є недостатніми при оцінюванні банківської діяльності.

На думку Стащука Д.М. [48], Романишина Ю. [43] та Марича М.Г. [32] окремо необхідно виділити методики рейтингових агентств, які передбачають визначення кредитного рейтингу за рейтинговою шкалою. Під час проведення рейтингової оцінки банку проводиться якісний та кількісний аналіз результатів його фінансово-господарської діяльності, визначається їх відповідність законодавству, стратегія розвитку суб'єкта, його конкурентоспроможність та становище на ринку, кваліфікація та спеціалізація працівників тощо. Кожне агентство має власні методики визначення кредитно-рейтингової оцінки банку.

Погореленко Н. П., Калінін О. В. [36] визначає рейтинг як комплексну оцінку стану суб'єкта господарювання, що дає змогу віднести його до певного класу або категорії. У доповнення до даного підходу, Мстоян К.В. [34] стверджує, що рейтинг - це «комплексна порівняльна оцінка діяльності економічної системи для прийняття управлінських рішень, що базується на даних фінансової звітності та експертних оцінках» [4, с. 75].

Лукін С. Г. [30] досліджує рейтингування як «вид професійної діяльності, що передбачає проведення суб'єктом комплексного оцінювання виробничої, фінансово-економічної, маркетингової, кадрової та інших сфер діяльності об'єкта рейтингування та виведення на цій основі рейтингу, котрий у максимально компактній формі відображає справжній стан об'єкта» [30].

Слід зазначити, що ідеї зарубіжних учених потребують доопрацювання у контексті системи України, зважаючи на особливості нормативно-правового регулювання, економічної та політичної ситуації, інфраструктури фінансового ринку тощо. Недоліком регресійних методик, як і номерних і бальних, є нездатність визначити рейтинг, який можна використовувати під час розрахунку лімітів кредитування на ринку міжбанківських кредитів.

Більшість науковців [30, 44, 53, 34, 42, 48, 36, 40] в умовах розвитку банківської системи України найбільш часто розглядають такі методики рейтингового оцінювання: методика Кромонава, Sheshunoff Bank (США), CAMELSO та методику на основі синтезу, що дозволяє обґрунтувати стратегію підвищення ефективності.

У листопаді 2016 року Правлінням НБУ було прийнято Рішення «Про схвалення процедур інспектування» № 393-рш, відповідно до якого процес рейтингової оцінки функціонування банків має відбуватися відповідно до методики CAMELSO [37].

Особливості системи CAMELSO у процесі рейтингової оцінки діяльності банків представлено на рис. 1.1.

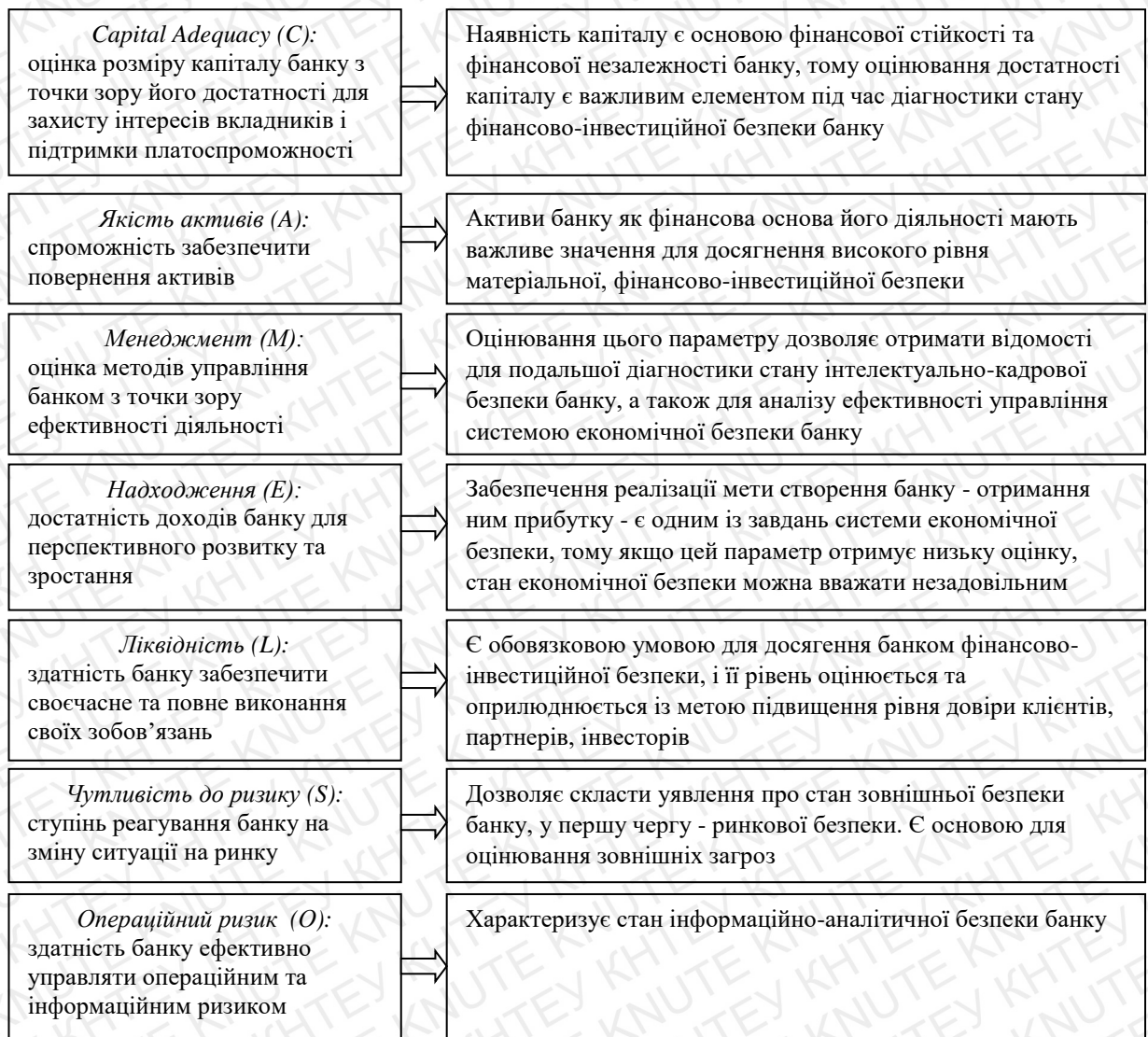

Рис. 1.1. Особливості системи CAMELSO у процесі рейтингової оцінки діяльності банків

*складено автором на основі [37]

Відповідно до методики CAMELSO, результативність функціонування аналізується за такими параметрами, які наведені нижче на рис. 1.1. Наведена інформаційна модель має дві істотні відмінності порівняно з попередньою моделлю: використовуються лише публічні джерела інформації та конкретний напрям оцінки надійності банку прив'язується до певних джерел інформації (визначена система розрахункових показників відповідно до напрямку діяльності банку) і переважне використання кількісних показників, які мають науково обґрунтований оціночний рівень [25, 41, 55].

Наведена методика рейтингової оцінки надійності банків України розраховується за показниками, джерелом інформації яких є дані квартальної фінансової звітності та статистична публічна інформація з управлінської звітності банків України, що розміщена на офіційному сайті Національного банку України та/або на сайтах комерційних банків. Квартальний Баланс та Примітки до звітності банків є критеріальними показниками, що визначаються на основі пошуково та емпірично обґрунтованих значень, а квартальний Звіт про прибутки і збитки та відповідно Примітки до фінансової звітності - критеріальними рівнями, що розраховуються шляхом порівняльного аналізу банків однієї групи [43].

Фінансова звітність надається банками щоквартально протягом місяця, наступного за звітним кварталом. Квартальна періодичність надання фінансової звітності є мінімально достатньою для ефективного функціонування розробленої системи [51]. Також розглядаємо можливість доповнення інформаційної бази методики щомісячними даними публічної статистичної інформації, зокрема показниками оборотно-сальдового балансу банків.

Практична реалізація публічної рейтингової системи оцінювання надійності банків України для потреб зовнішніх користувачів можлива через розрахунок комплексної оцінки діяльності кожного банку, який зареєстрований в Україні, та зведення даних оцінок у аналітичні таблиці. На нашу думку, найбільш ефективно дана система могла б використовуватися відділом із незалежного аналізу банківських установ, що може бути створено при Асоціації українських банків та за участю інших незаангажованих професійних банківських організацій. Результати аналізу можуть оприлюднюватися через друковані та електронні ЗМІ [8, с. 40]. Використання даної рейтингової системи дасть змогу підняти рівень довіри зовнішніх користувачів до банківського сектору держави. У середньостроковій перспективі впровадження даної методики сприятиме збільшенню ефективності функціонування банківської системи шляхом переорієнтації клієнтів на співпрацю з фінансово стабільними банківськими установами.

Методика В. Кромонава заслуговує на особливу увагу, оскільки вона була обгрунтована рядом вітчизняних авторів [1, 24, 30, 32, 36, 41, 48, 53, 48], які розглядали її як доволі ефективну та наближену до реалій вітчизняної економіки. Дана методика передбачає визначення загального показника фінансового стану банку на основі попередньої оцінки відповідних коефіцієнтів (формула 1.1):

$$N = 45 \cdot K1 + 20 \cdot K2 + 10 \cdot K3 + 15 \cdot K4 + 5 \cdot K5 + 5 \cdot K6 \quad (1.1)$$

де N - загальний показник фінансового стану банку; K1 - генеральний коефіцієнт надійності; K2 - коефіцієнт миттєвої ліквідності; K3 - крос-коефіцієнт; K4 - генеральний коефіцієнт ліквідності; K5 - коефіцієнт захищеності капіталу; K6 - коефіцієнт фондовій капіталізації прибутку.

Розрахунок і характеристика коефіцієнтів моделі В. Кромонава вказані в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Коефіцієнти моделі В. Кромонава

Коефіцієнти	Формула розрахунку	Характеристика
K1	Відношення власного капіталу до працюючих активів банку	Визначає, наскільки ризиковані вкладення банку в робочі активи захищені власним капіталом банку
K2	Відношення ліквідних активів до зобов'язань до запитання	Показує, чи використовує банк клієнтські гроші як власних кредитних ресурсів
K3	Ставлення сукупних зобов'язань банку до виданих кредитах	Показує, яку ступінь ризику допускає банк при використанні залучених коштів
K4	Відношення ліквідних активів і захищеного капіталу до сумарних зобов'язань банку	Показує здатність банку в разі неповернення виданих позик задовольнити вимоги кредиторів у найкоротший термін
K5	Ставлення захищеного капіталу до власного капіталу банку	Показує, наскільки банк враховує інфляційні процеси, а також частина активів, вкладених в нерухомість і обладнання
K6	Відношення власного капіталу до розміру статутного фонду	Характеризує здатність банку нарощувати власний капітал тільки за рахунок прибутку

*складено автором на основі [1, 24, 30, 32, 36, 41, 48, 53, 48]

За методикою В. Кромонава, банк має високий рівень фінансового стану в тому випадку, коли $K1 = 1$, $K2 = 1$, $K3 = 3$, $K4 = 1$, $K5 = 1$, $K6 = 3$. Це означає, що у такого банку: розміри працюючих активів повністю рівні власного капіталу; ліквідні активи рівні зобов'язаннями «до запитання»; сумарні зобов'язання в три рази перевищують працюючі активи; кошти, що знаходяться в вигляді «захищеного капіталу» і ліквідних активів, рівні сумарним; «захисний капітал» повністю відповідає власного капіталу; власний капітал перевищує статутний фонд в три рази.

Залежно від значення інтегрального коефіцієнта банк потрапляє до відповідного класу фінансового стану:

- кризовий стан (інтервал значення інтегрального коефіцієнта (бали) від 0 до 33,6);
- проблемний стан (інтервал значення інтегрального коефіцієнта (бали) від 33,7 до 67,2);
- стан з деякими ознаками проблемності (інтервал значення інтегрального коефіцієнта (бали) від 67,3 до 100,8);
- хороший стан (інтервал значення інтегрального коефіцієнта (бали) від 100,9 до 134,4);
- відмінний стан (інтервал значення інтегрального коефіцієнта (бали) від 134,5 до 168).

На наш погляд, основним методологічним недоліком вищенаведеної методики методів є відсутність в розрахунку оцінки фінансового стану показників, що характеризують рівень системи ризик-менеджменту банку. Також методологічним недоліком моделі В. Кромонава можна назвати недостатню увагу до проблеми оцінки якості активів банку.

Повноцінне використання методики Sheshunoff Bank (США) в умовах розвитку банківської системи України може мати власну специфіку та уточнення, зокрема необхідність обрання для оцінки інших показників, порівняно з тими, що передбачені методикою. Це пояснюється тим, що стандартні показники методики не завжди можуть бути застосовані для

українських банків. Тому на основі синтезу методу Sheshunoff Bank (США) та ряду інтегральних підходів вітчизняних акторів пропонуємо використати підхід (модифікована методика Sheshunoff Bank), який передбачає визначення інтегрального показника фінансової стійкості банку за формулою [1, 24, 32, 48, 53]:

$$I_k = 45 \cdot K_1 + 20 \cdot K_2 + 10 \cdot K_3 + 15 \cdot K_4 + 5 \cdot K_5 + 5 \cdot K_6 \quad (1.2)$$

де, K_1 - коефіцієнт достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2); K_2 - коефіцієнт миттєвої ліквідності; K_3 – коефіцієнт поточної ліквідності; K_4 – коефіцієнт короткострокової ліквідності; K_5 – коефіцієнт рентабельності активів банку; K_6 – коефіцієнт кредитного ризику.

Виходячи з проведеного аналізу різних підходів до організації рейтингової системи оцінювання діяльності банків, можемо сформулювати узагальнену концепцію рейтингової оцінки, яку відображено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Концепція формування рейтингової системи оцінки діяльності банків

*складено автором

Блок статистичної оцінки надійності функціонування банків передбачає виконання процедур формування відповідного інформаційного забезпечення, проведення статистичного та факторного аналізу показників діяльності банків, оцінку інтегральних показників. Інтегральні узагальнюючі показники можуть бути використані для побудови рейтингів.

Важливо також відмітити, що для підсумкової оцінки результатів діяльності банків можуть використовуватися поряд із статистичними методами також експертні методики. Експертні методи застосовують для визначення значень якісних показників, що необхідні для проведення процедури ідентифікації, у разі, коли неможливо застосувати відомі математичні методи та моделі. Також експертні методи в деяких випадках дозволяють оперативно дати оцінку тенденціям та характеристику розвитку діяльності банків, що оцінюються, а при необхідності, доповнити статистичну інформацію. Процедури експертного оцінювання дозволяють отримати також характеристику впливу різних факторів на діяльність банків.

Блок моделювання призначений для розрахунку рейтингових оцінок та подальшого їх використання у процесі управління. В цілому в практиці оцінювання діяльності банків пропонується розглядати три найбільш поширені методи визначення рейтингу: метод Кромонава, методика Sheshunoff Bank (США) та метод CAMELSO. При створенні рейтингової системи комплексної оцінки банківських установ України пропонуємо взяти за основу модель системи CAMELSO: діяльність банку буде оцінюватися за подібними напрямками та відповідно за чотирьохбальною шкалою, з визначенням інтегрованої комплексної оцінки діяльності банку. Однак, варто зауважити, що закритий характер системи CAMELSO не відповідає визначеними нами принципам доступності та простоти аналізу для зовнішніх користувачів.

Блок прийняття рішень, який складається з двох блоків, призначений для вибору оптимального методу побудови рейтингу, а також оцінки можливих змін зовнішнього та внутрішнього середовища та їх вплив. В блоці «Побудова рейтингу банків за інтегральною оцінкою надійності їх функціонування»

здійснюється побудова рейтингу на основі результатів відповідного аналізу. Аналіз порівняння рейтингів банків та факторів, які визначають величину показників, здійснюється на основі порівняльного аналізу рейтингів банків, побудованих різними методиками. Механізм зворотного зв'язку моделювання рейтингової системи оцінки діяльності банків спрямований на корегування параметрів окремих блоків концептуальної моделі на базі нових знань, отриманих після побудови рейтингу банків за інтегральною оцінкою надійності їх функціонування.

Отже, при визначенні кредитного рейтингу можливі два підходи: один передбачає оцінку відносної кредитоспроможності, що дозволяє провести порівняння різних емітентів між собою; другий припускає оцінку ризику невиконання власних зобов'язань із присвоєнням відповідної рейтингової оцінки для кожного окремого суб'єкта, що рейтингується. Більшість науковців в умовах розвитку банківської системи України найбільш часто розглядають такі методики рейтингового оцінювання: методика Кромонава, Sheshunoff Bank (США), CAMELSO та методу на основі синтезу, що дозволяє обґрунтувати стратегію підвищення ефективності. При створенні рейтингової системи комплексної оцінки банківських установ України запропоновано взяти за основу модель системи CAMELSO: діяльність банку буде оцінюватися за подібними напрямками та відповідно за чотирьохбальною шкалою, з визначенням інтегрованої комплексної оцінки діяльності банку. Відповідно до методики CAMELSO, результативність функціонування аналізується за такими параметрами як капітал, якість активів, менеджмент, надходження, ліквідність, чутливість до ризику, операційні ризики.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

2.1 Методичні засади рейтингових оцінок банків та їх інформаційне забезпечення

Визначення методичних засад проведення рейтингової оцінки діяльності банку базується на організації системи моніторингу показників діяльності конкретного банку та його відділень, формування відповідного інформаційного забезпечення. Тому з метою розкриття даного питання варто вирішити такі завдання: 1) навести загальну характеристику досліджуваного банку АТ «УКРСИББАНК»; 2) проаналізувати узагальнюючі показники функціонування банку, які формують основу для подальшої рейтингової оцінки діяльності банку; 3) розглянути організаційно-інформаційну модель рейтингового оцінювання діяльності банку.

АТ «УКРСИББАНК» працює на ринку України з 1990 року. Банк пропонує своїм клієнтам якісне фінансове обслуговування у найкращих європейських фінансових традиціях. 60% акцій банку належать одній з найбільших у світі фінансових Груп BNP Paribas, 40% – ЄБРР.

Рейтингове агентство «Експерт-рейтинг» підтвердило довгостроковий кредитний рейтинг АТ «УКРСИББАНК» на рівні uaAAA за національною українською шкалою, що означає найвищий рівень кредитоспроможності. Банк є №1 за кількістю реалізованих проектів програми енергоефективності IQ energy за даними ЄБРР. Акціонерами банку є BNP Paribas – 60% та ЄБРР – 40%.

Організаційну структуру управління банком АТ «УКРСИББАНК» наведено у Додатку А.

Основні засади управління як банком в цілому, так і його філіальною мережею закріплені у Статуті банку (Додаток Б)

Згідно Статуту органами управління Банку є:

- Загальні збори акціонерів (далі за текстом - Загальні збори акціонерів або Збори) - вищий орган управління;
- Спостережна рада (далі за текстом - Спостережна рада або Рада) - наглядовий орган;
- Правління - виконавчий орган.

Керівниками Банку є: Голова, заступники Голови і члени Спостережної ради, Голова, заступники Голови і члени Правління, головний бухгалтер, заступник головного бухгалтера, керівники відокремлених структурних підрозділів Банку.

Діюча модель корпоративного управління забезпечує високий рівень організації, що підтверджується бездоганною репутацією банку на ринку. В основі діяльності АТ «УКРСИББАНК» лежать ефективні функції контролю і управління ризиками, а також своєчасне реагування на законодавчі зміни.

Розглянемо загальну динаміку кількості філій банку УКРСИББАНК. Динаміку кількості філій банку АТ «УКРСИББАНК» у 2010-2017 рр. наведено на рис. 2.1.

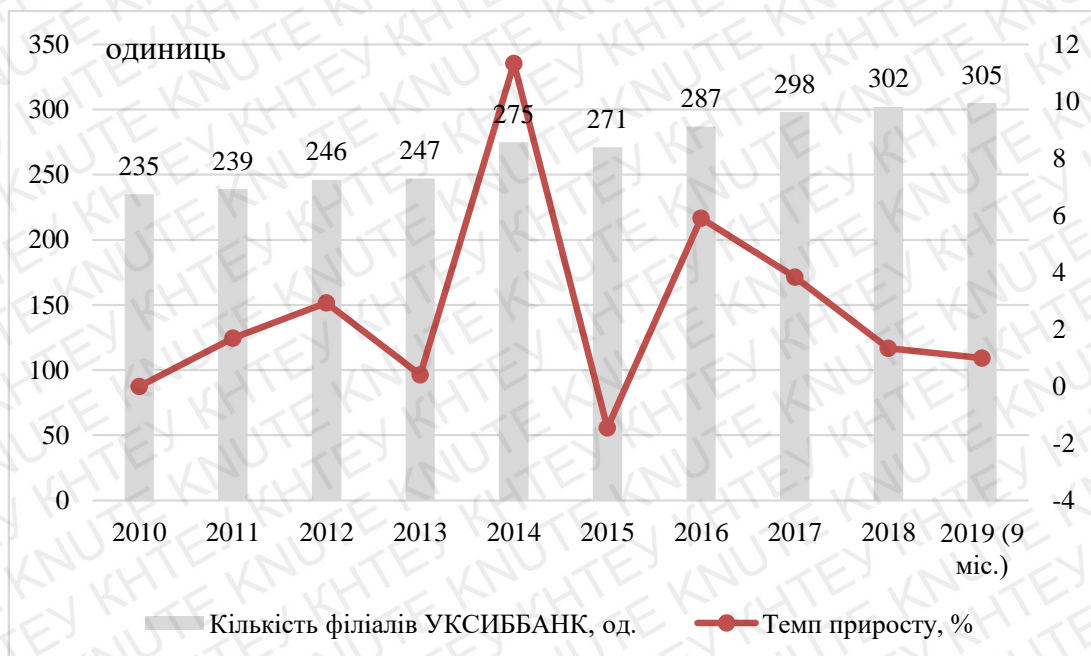

Рис. 2.1. Динаміка кількості філій банку АТ «УКРСИББАНК» у 2010-2019 (9міс.) рр., од.*

* Примітка: складено автором на основі [54]

Як можемо бачити з рис. 2.1, динаміка кількості філій банку АТ «УКРСИББАНК» у 2018 році становила 302 од., що на 4 філій більше порівняно з 2017-м роком. У 2014-2016 рр., не дивлячись на кризову ситуацію в банківському секторі та економіці в цілому, АТ «УКРСИББАНК» вдалося відкрити 12 нових відділень. Скорочення кількості відділень спостерігалось лише у 2015 році, коли було закрито 4 неприбуткові відділення в різних регіонах України.

Формування передумов для провадження ефективної банківської діяльності визначається у показниках фінансових результатів АТ «УКРСИББАНК». Варто провести аналіз обсягу фінансових результатів банку «УКРСИББАНК» за 2016-2018 рр. за даними фінансової звітності (Додаток В) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Динаміка формування чистого доходу діяльності банку АТ
«УКРСИББАНК» у 2016-2019 (9міс.) рр., тис.грн**

Показники	Станом на кінець року				Зміна за 2016-2017 рр.		Зміна за 2017-2018 рр.	
	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 (9 міс)	тис.грн	%	тис.грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	4005814	3239146	4575078	3997556	-766668	-19,1	1335932	41,2
Процентні витрати	-1250592	-611783	-701674	-764426	638809	-51,1	-89891	14,7
Комісійні доходи	1616041	1971450	2139549	1707782	355409	22,0	168099	8,5
Комісійні витрати	-326468	-454781	-538577	-437123	-128313	39,3	-83796	18,4
Результат від переоцінки іноземної валюти	507644	506399	485023	407565	-1245	-0,2	-21376	-4,2
Результат операцій з фінансовими активами на продаж	13423	7686	-	28985	-5737	-42,7	-	-
Результат іншої діяльності	60514	-3773	60221	-59823	-64287	-106,2	63994	1696,1
Знецінення активів, що утримуються для продажу	-	-	-84294	-48780	-	-	-	-
Чистий дохід банківської діяльності	4626376	4654344	5935326	4831736	27968	0,6	1280982	27,5

*за даними звітності банку (Додаток В)

Як видно з даних табл. 2.1, обсяг процентних доходів банку АТ «УКРСИББАНК» у 2016-2017 рр. мав тенденцію до скорочення на 766668 тис.грн або на 19,1%. У 2018 році процентні доходи банку збільшилися на 1335932 тис.грн або на 41,2%.

Динаміку формування сукупного операційного доходу та чистого прибутку від діяльності банку АТ «УКРСИББАНК» наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка формування сукупного операційного доходу та чистого прибутку від діяльності банку АТ «УКРСИББАНК» у 2016-2019 (9міс.) рр., тис.грн

Показники	Станом на кінець року				Зміна за 2016-2017 рр.		Зміна за 2017-2018 рр.	
	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 (9 міс)	тис.грн	%	тис.грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід банківської діяльності	4626376	4654344	5935326	4831736	27968	0,6	1280982	27,5
Витрати, пов'язані з персоналом	-1082062	-1346225	-1625188	-1381022	-264163	24,4	-278963	20,7
Адміністративні та інші операційні витрати	-760385	-895669	-1003543	-773107	-135284	17,8	-107874	12,0
Амортизація	-185579	-212774	-283688	-254771	-27195	14,7	-70914	33,3
Сукупний операційний дохід	2598350	2199676	3022907	2422836	-398674	-15,3	823231	37,4
Резерви під кредитні збитки	-3599467	-382677	121160	-172518	3216790	-89,4	503837	-131,7
Чистий операційний дохід	-1001117	1816999	3144067	2250318	2818116	-281,5	1327068	73,0
Чистий дохід від необоротних активів	25421	339035	35462	20542	313614	1233,7	-303573	-89,5
Прибуток/(збиток) до оподаткування	-975696	2156034	3179529	2270860	3131730	-321,0	1023495	47,5
Витрати з податку на прибуток	-58499	-337523	-512006	-208763	-279024	477,0	-174483	51,7
Чистий прибуток/(збиток) за звітний період	-1034195	1818511	2667523	2062097	2852706	-275,8	849012	46,7

*за даними звітності банку (Додаток В)

Обсяг процентних витрат не мав визначеної тенденції до зростання чи зниження. Так, у 2017 році обсяг процентних витрат скоротився на 638809 тис.грн або на 51,1%. У 2018 році процентні витрати зросли на 89891 тис.грн або на 14,7%. Наведені фактори вплинули на зростання чистих доходів банку у

2017 році на 0,6%, а у 2018 році вони збільшилися на 27,5%. На основі динаміки наведених показників можна зробити висновок про зростання результатів роботи досліджуваного банку внаслідок збільшення обсягу реалізації банківських продуктів та послуг.

В цілому можна сказати, що попри скорочення обсягів процентних доходів банку, відбувалося зростання комісійних доходів. У 2017 році обсяг комісійних доходів збільшився на 355409 тис.грн або на 22,0%, а комісійні витрати зросли на 128313 тис.грн або на 39,3%. У 2018 році комісійні доходи зросли на 168099 тис.грн або на 8,5%, а комісійні витрати зросли на 83796 тис.грн або на 18,4%.

Результуючим показником функціонування АТ «УКРСИББАНК» є чистий прибуток, динаміку якого наведено на рис. 2.2.

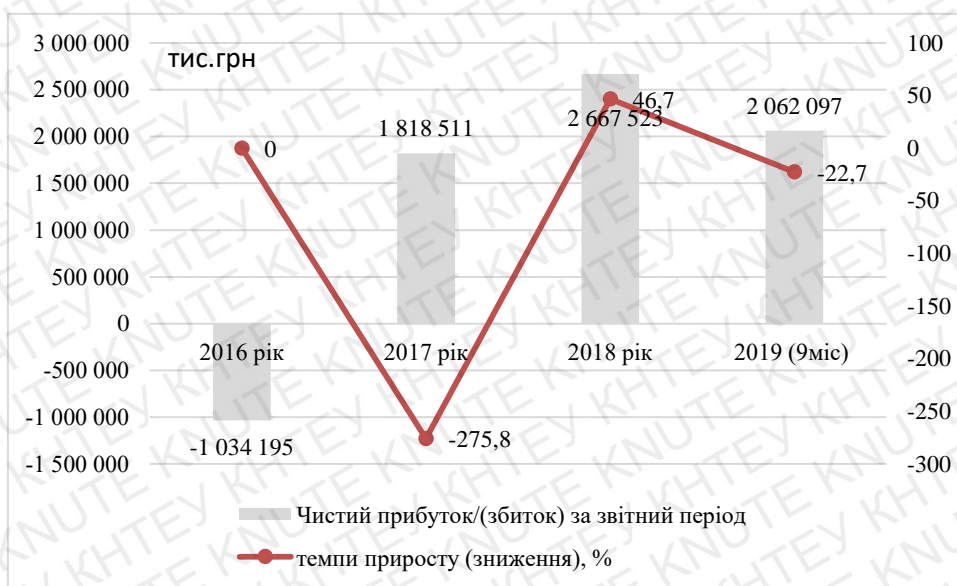

Рис. 2.2. Динаміка чистого прибутку банку АТ «УКРСИББАНК» у 2016-2019 (9міс.) рр., тис.грн*

*за даними звітності банку (Додаток В)

Як свідчать дані рис. 2.2, обсяги чистого прибутку банку у 2017 році зросли на 2852706 тис.грн або на 275,8% порівняно зі значенням даного показника у 2016 році. У 2018 році чистий прибуток банку збільшився на 849012 тис.грн або на 46,7 %, тобто відбулося його зростання майже

уполовину. Основними чинниками зростання прибутку банку було збільшення обсягів його діяльності (реалізації банківських продуктів та послуг).

Факторами зростання чистого прибутку у 2016-2017 рр. були тенденції до значного скорочення обсягу резервів під кредитні збитки. За цей період резерви скоротилися на 3216790 тис.грн або на 89,4%. У 2017-2018 рр. відбулося подальше скорочення резервів під кредитні збитки на 503837 тис.грн або на 131,7%. Така тенденція була також зумовлена значними обсягами реалізації банком непрофільних заставних активів у 2016-2017 рр.

Важливо також охарактеризувати надання банківських послуг за основними їх групами, які наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Обсяги наданих АТ «УКРСИББАНК» послуг за їх видами упродовж 2016-2018 рр.

Показники	За період				Абсолютний приріст, тис.грн		Темп приросту, %	
	2016	2017	2018	2019 (9міс.)	2016-2017	2017-2018	2016-2017	2017-2018
Процентні доходи від кредитування фізичних та юридичних осіб	4005814	3239146	4575078	3997556	-766668	1335932	-19,1	41,2
Комісійні доходи, у т.ч.:	1616041	1971450	2139549	1707782	355409	168099	22,0	8,5
- пластикові картки та розрахуново-касове обслуговування	1412871	1617247	1803595	1803595	204376	186348	14,5	11,5
- комісії від операцій з валютою	198456	230558	245460	245460	32102	14902	16,2	6,5
- інші комісійні доходи	4714	123645	90494	-341273	118931	-33151	2522,9	-26,8
Разом	5621855	5210596	6714627	5705338	-411259	1504031	-7,3	28,9

* Примітка: складено автором на основі фінансової звітності банку

Відповідно до даних, що наведені у фінансовій звітності, у 2016-2017 року відбулося зниження обсягу доходів від кредитування фізичних та юридичних осіб на 19,1%, внаслідок чого зменшилися сукупні доходи банку на 7,3%. У 2018 році обсяг процентних доходів від кредитування збільшився на

41,2%. Також у цьому році відбулося зростання обсягу послуг з випуску за обслуговування платіжних карток на 11,5%, комісій від операцій з валютою – на 6,5%. Відбулося скорочення обсягу комісійних доходів від надання інших послуг – на 26,8%.

Як можемо бачити з табл. 2.2, обсяг активів банку АТ «УКРСИББАНК» станом на 01.01.2017 р. становив 45329635 тис.грн. У 2017 році відбулося зростання даного показника на 850144 тис.грн або на 1,9% до рівня 46179779 тис.грн. У 2018 році обсяг активів збільшився на 850144 тис.грн або на 12,8% до рівня 52088458 тис.грн.

Динаміку обсягу активів, кредитів та власного капіталу банку наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка обсягу активів, кредитів та власного капіталу банку АТ
«УКРСИББАНК» у 2016-2018рр., тис.грн**

Показники	Станом на кінець року:				Абсолютний приріст, тис.грн		Темп приросту, %	
	2016	2017	2018	2019 (9міс)	01.2017 - 01.2018	01.2018 - 01.2019	01.2017 - 01.2018	01.2018 - 01.2019
Загальний обсяг активів, тис.грн	45329635	46179779	52088458	51050791	850144	5908679	1,9	12,8
Загальний обсяг кредитного портфеля, тис.грн	20680373	22223062	26138396	21028630	1542689	3915334	7,5	17,6
Власний капітал, тис.грн	3809626	5627574	6789722	6296873	1817948	1162148	47,7	20,7

*за даними звітності банку (Додаток В)

Обсяг виданих кредитів клієнтам банку (включаючи фізичних та юридичних осіб) АТ «УКРСИББАНК» станом на 01.01.2017 р. становив 20680373 тис.грн. У 2018 році відбулося зростання даного показника на 1542689 тис.грн або на 7,5% до рівня 22223062 тис.грн. У 2018 році обсяг

кредитів клієнтам банку збільшився на 3915334 тис.грн або на 17,6% до рівня 26138396 тис.грн.

Власний капітал банку АТ «УКРСИББАНК» станом на 01.01.2017 р. становив 3809626 тис.грн. У 2017 році відбулося зростання даного показника на 1817948 тис.грн або на 47,7% до рівня 5627574 тис.грн. У 2018 році обсяг власного капіталу збільшився на 1162148 тис.грн або на 20,73% до рівня 6789722 тис.грн.

Упродовж 2018 року банк АТ «УКРСИББАНК» дотримувався вимог щодо достатності регулятивного капіталу та економічних нормативів у відповідності до вимог «Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп», затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 20 червня 2012 року № 254. Додатково, відповідно до вимог постанови Правління НБУ від 12 травня 2015 року №314 «Про заходи щодо приведення банками обсягів активних операцій з пов'язаними особами до нормативних вимог». Банком було сформовано оновлений регламент заходів щодо приведення нормативів Банківської групи «УКРСИББАНК» Н7к, Н8к, Н9к, Н10к, Н10-1 к до нормативних вимог.

Надалі розглянемо методологічні засади формування системи рейтингової оцінки діяльності досліджуваного банку АТ «УКРСИББАНК».

Організаційно-інформаційна модель рейтингового оцінювання діяльності банку передбачає формування певного механізму, основними елементами якого є об'єкти, суб'єкти оцінки, завдання та методологія проведення оціночних процедур.

Формування організаційно-інформаційної моделі рейтингової оцінки діяльності банку передбачає на меті визначення рівня відповідності окремих бізнес-процесів процесів встановленим вимогам чи економічним нормативам НБУ, проведення порівняльного аналізу діяльності банку у порівнянні із показниками інших банків та банківської системи в цілому.

Формування методологічного базису рейтингового оцінювання АТ «УКРСИББАНК» передбачає вирішення таких завдань (рис. 2.3).

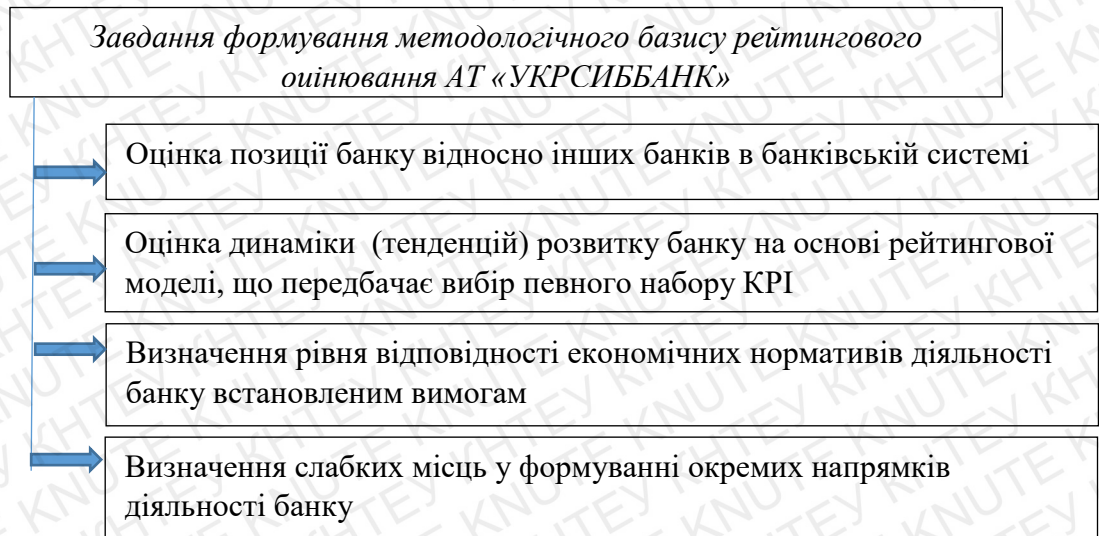

Рис. 2.3. Завдання формування методологічного базису рейтингового оцінювання АТ «УКРСИББАНК»

*за даними банку

Надалі варто розглянути об'єкт та предмет формування системи рейтингової оцінки діяльності АТ «УКРСИББАНК». Об'єкти рейтингової оцінки наведено на рис. 2.4.

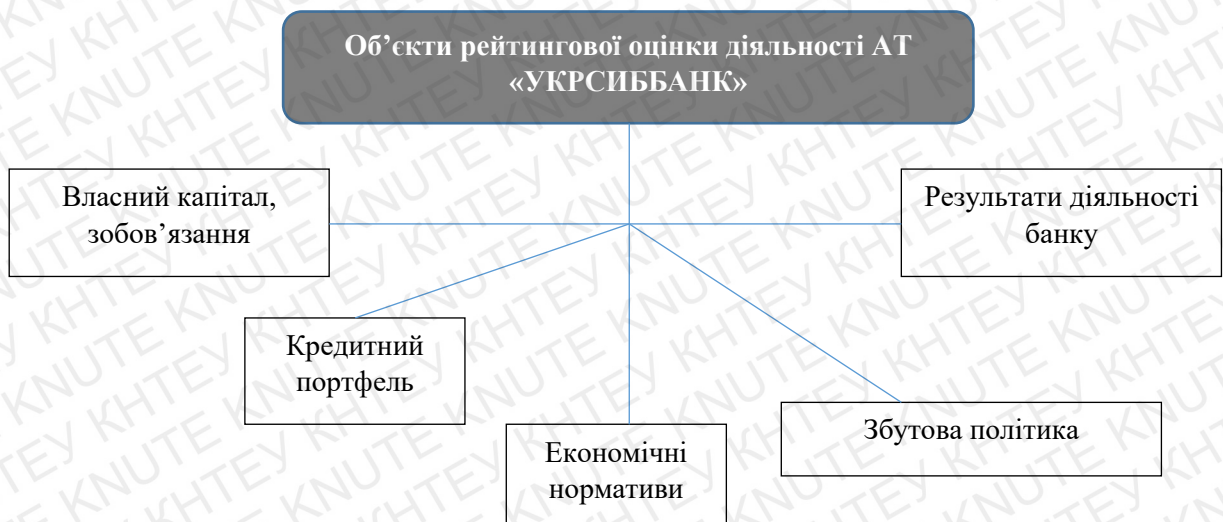

Рис. 2.4. Об'єкти рейтингової оцінки діяльності АТ «УКРСИББАНК»

*за даними банку

У процесі формування організаційно-інформаційної моделі рейтингової

оцінки діяльності АТ «УКРСИББАНК» варто звернути увагу, в першу чергу, на об'єкти. До складу основних об'єктів рейтингового оцінювання відносяться: абсолютні показники роботи банку (власний капітал, активи, кредитний портфель, зобов'язання, доходи, витрати та фінансові результати), економічні нормативи діяльності банку, збутова політика (виражається у експертних показниках споживчої прихильності до банківських послуг).

Основним суб'єктом рейтингової оцінки банку є Підрозділ внутрішнього аудиту, який також є складовою системи внутрішнього контролю. Модель здійснення рейтингової оцінки АТ «УКРСИББАНК» наведено на рис. 2.5.

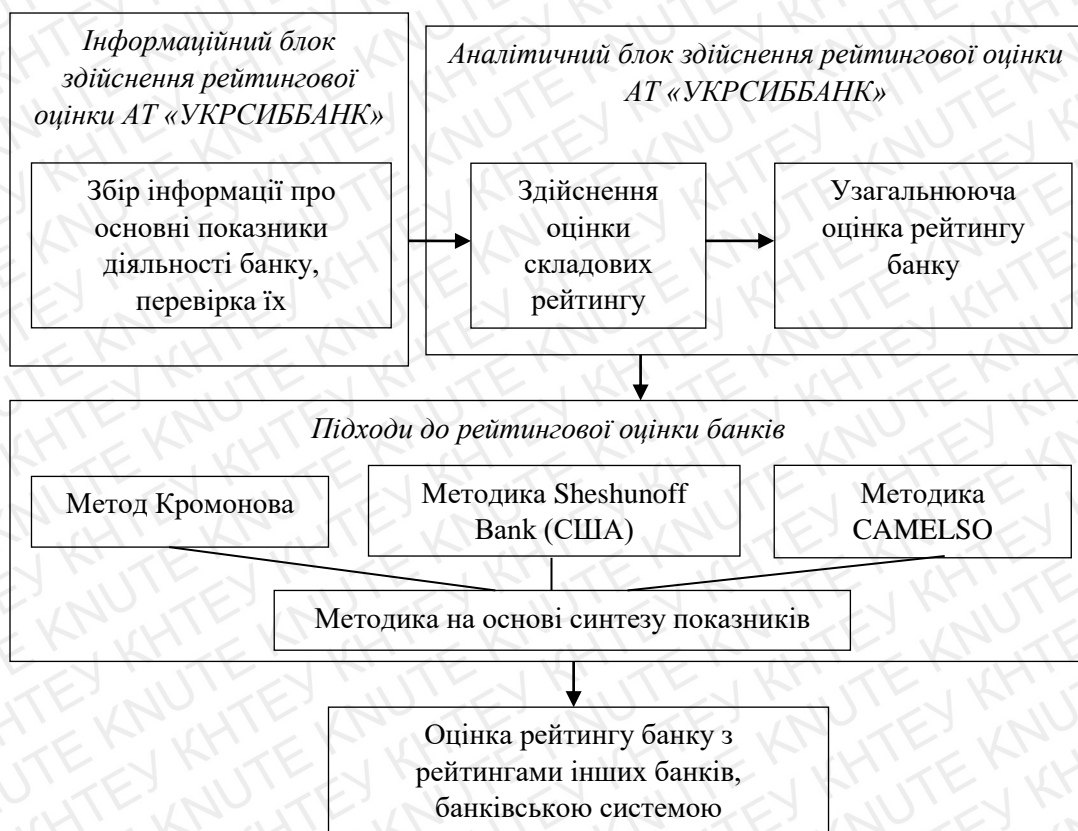

Рис. 2.5. Модель рейтингової оцінки діяльності АТ «УКРСИББАНК»

*складено автором за даними банку

Варто відмітити, що формування системи рейтингової оцінки діяльності банку АТ «УКРСИББАНК» має бути спрямовано передусім на організацію внутрішнього контролю за діяльністю його філій і структурних підрозділів. Дана система має передбачати такі складові:

- 1) контроль керівництва філій за дотриманням законодавства України та внутрішніх процедур Банку;
- 2) розподіл обов'язків під час здійснення діяльності Банку;
- 3) контроль за функціонуванням системи управління ризиками;
- 4) контроль за інформаційною безпекою та обміном інформацією;
- 5) процедури внутрішнього контролю;
- 6) моніторинг системи внутрішнього контролю;
- 7) процедури внутрішнього аудиту.

Важливу роль у проведенні рейтингової оцінки АТ «УКРСИББАНК» відіграє відповідне інформаційне забезпечення. Для оцінки рейтингу банку беруться за основу лише ті показники, які є відкритими, тобто наведені у фінансовій звітності банку. Це пов'язано з тим, що рейтингова оцінка має бути об'єктивною, а її результати максимально доступними і зрозумілими. Основні складові інформаційного забезпечення для рейтингової оцінки наведено на рис. 2.6.

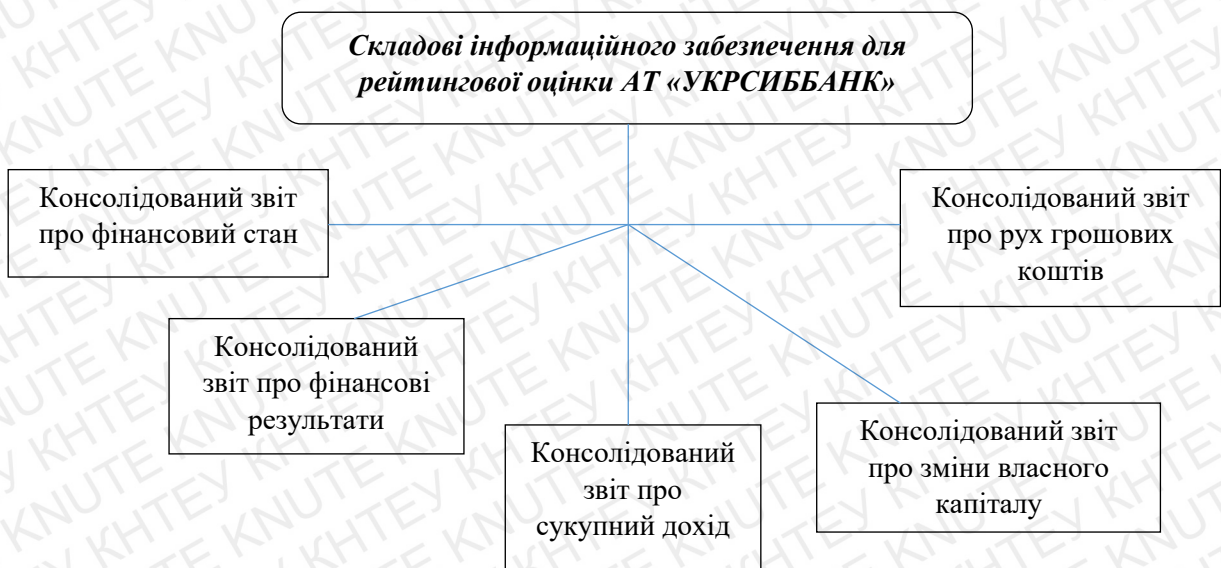

Рис. 2.6. Складові інформаційного забезпечення для рейтингової оцінки діяльності АТ «УКРСИББАНК»

*складено автором за даними банку

Отже, у даному питанні було наведено загальну характеристику діяльності АТ «УКРСИББАНК». Обсяги чистого прибутку банку у 2017 році

зросли на 2852706 тис.грн або на 275,8% порівняно зі значенням даного показника у 2016 році. У 2018 році чистий прибуток банку збільшився на 849012 тис.грн або на 46,7 %, тобто відбулося його зростання майже уполовину. Основними чинниками зростання прибутку банку було збільшення обсягів його діяльності (реалізації банківських продуктів та послуг). Основними чинниками зростання прибутку банку було збільшення обсягів його діяльності (реалізації банківських продуктів та послуг). Завданнями формування методологічного базису рейтингового оцінювання АТ «УКРСИББАНК» є такі: оцінка позиції банку відносно інших банків в банківській системі; оцінка динаміки (тенденцій) розвитку банку на основі рейтингової моделі, що передбачає вибір певного набору КРІ; визначення рівня відповідності економічних нормативів діяльності банку встановленим вимогам; визначення слабких місць у формуванні окремих напрямків діяльності банку. Формування системи рейтингової оцінки діяльності банку АТ «УКРСИББАНК» має бути спрямовано передусім на організацію внутрішнього контролю за діяльністю його філій і структурних підрозділів.

2.2 Апробація рейтингових оцінок банків

У даному питанні пропонується здійснити рейтингове оцінювання АТ «УКРСИББАНК» та інших банків (в межах банківської системи в цілому), порівняти результати оцінювання між собою та зробити відповідні висновки. Інформаційним забезпечення для оцінки є показники діяльності банків, що наведені з ресурсів НБУ (наведено у Додатку Г), а також фінансова звітність банку АТ «УКРСИББАНК». Рейтингове оцінювання пропонується здійснити виходячи з класичної методики В. Кромонава, алгоритм застосування якої було описано у розділі 1 дослідження.

Результати оцінки показників рейтингової моделі В. Кромонава для банківської системи України наведено у табл. 2.4. Як бачимо з табл. 2.4, обсяг капіталу у банківській системі України у 2017 році збільшився на 21332

млн.грн або на 17,2%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 9844 млн.грн або на 9,8%.

Таблиця 2.4

Результати оцінки показників рейтингової моделі В. Кромонава для банківської системи України за 2017-2019 (9міс) рр.

Ум. позн	Показники	(на кінець року):				Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
		2016	2017	2018	2019 (9міс)	01.2017 - 01.2018	01.2018 - 01.2019	01.2017 - 01.2018	01.2018 - 01.2019
<i>1. Показник для розрахунків</i>									
ВК	Капітал, млн.грн	123784	145116	154960	181058	21332	9844	17,2	6,8
СК	Статутний капітал, млн.грн	414668	506987	465532	470031	92319	-41455	22,3	-8,2
А	Активи, млн.грн	1256299	1314586	1359703	1379968	58287	45117	4,6	3,4
Ал	Найбільш ліквідні активи, млн.грн	199150	186322	169582	224370	-12828	-16740	-6,4	-9,0
К	Кредити видані, млн.грн	1005923	1077904	1118860	1075249	71981	40956	7,2	3,8
З	Зобов'язання, млн.грн	1132515	1169470	1204743	1198909	36955	35273	3,3	3,0
Зз	Зобов'язання до запитання, млн.грн	923817	953163	980796	974978	29346	27633	3,2	2,9
<i>2. Значенн коефіцієнтів рейтингової моделі</i>									
К1	Відношення капіталу до працюючих активів банку	0,099	0,110	0,114	0,131	0,012	0,004	12,0	3,2
К2	Відношення найбільш ліквідних активів до зобов'язань до запитання	0,216	0,195	0,173	0,230	-0,020	-0,023	-9,3	-11,5
К3	Відношення сукупних зобов'язань банку до виданих кредитів	1,126	1,085	1,077	1,115	-0,041	-0,008	-3,6	-0,8
К4	Відношення ліквідних активів і статутного капіталу до сумарних зобов'язань банку	0,542	0,593	0,527	0,579	0,051	-0,066	9,4	-11,1
К5	Відношення статутного капіталу до власного капіталу банку	3,350	3,494	3,004	2,596	0,144	-0,489	4,3	-14,0

Кб	Відношення власного капіталу до розміру статутного капіталу	0,299	0,286	0,333	0,385	-0,012	0,047	-4,1	16,3
----	---	-------	-------	-------	-------	--------	-------	------	------

*розраховано за даними Додатку Г

Активи у банківській системі України у 2017 році збільшився на 58287 млн.грн або на 4,6%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 45117 млн.грн або на 3,4%. Наведені чинники вплинули на поступове зростання значення коефіцієнту К1. Так, у 2017 році даний коефіцієнт збільшився на 0,012 пункти, а у 2018 році – на 0,004 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зростання рівня покриття активів капіталом банків.

Обсяг ліквідних активів у банківській системі України у 2017 році скоротився на 12828 млн.грн або на 6,4%, у 2018 році відбулося зниження даного показника на 16740 млн.грн або на 9,0%. Обсяг зобов'язань до запитання у банківській системі України у 2017 році збільшився на 29346 млн.грн або на 3,2%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 27633 млн.грн або на 2,9%. Наведені чинники вплинули на поступове зниження значення коефіцієнту К2. Так, у 2017 році даний коефіцієнт зменшився на 0,020 пункти, а у 2018 році – на 0,023 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зниження рівня покриття зобов'язань до запитання ліквідними активами банків.

Обсяг зобов'язань у банківській системі України у 2017 році збільшився на 36955 млн.грн або на 3,3%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 35273 млн.грн або на 3,0%. Обсяг виданих кредитів у банківській системі України у 2017 році збільшився на 71981 млн.грн або на 7,2%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 40956 млн.грн або на 3,8%. Наведені чинники вплинули на поступове зниження значення коефіцієнту К3. Так, у 2017 році даний коефіцієнт К3 зменшився на 0,041 пункти, а у 2018 році – на 0,008 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зниження рівня покриття зобов'язань виданими кредитами в банківській системі України.

Сума ліквідних активів та статутного капіталу банків у банківській системі України у 2017 році збільшився на 79491 млн.грн, у 2018 році відбулося

скорочення даного показника на 59195 млн.грн або на 3,0%. Обсяг зобов'язань, як було відзначено вище, мав тенденцію до зростання. Наведені фактори вплинули на зростання значення коефіцієнту К4 у 2017 році на 0,051 пункт, а у 2018 році відбулося зниження наведеного показника на 0,066 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зниження рівня покриття зобов'язань ліквідними активами та статутним капіталом банків.

Обсяг капіталу у банківській системі України у 2017 році збільшився на 21332 млн.грн або на 17,2%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 9844 млн.грн або на 6,8 %. Обсяг статутного капіталу у банківській системі України у 2017 році збільшився на 92319 млн.грн або на 22,3%, у 2018 році відбулося зниження даного показника на 41455 млн.грн або на 8,2%. Наведені фактори вплинули на зростання значення коефіцієнту К5 у 2017 році на 0,144 пункт, а у 2018 році відбулося зниження наведеного показника на 0,489 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зниження частки статутного капіталу у власному капіталі. Значення коефіцієнта К6 мало обернено-пропорційну тенденцію.

Результати оцінки узагальнюючого (інтегрального) рейтингового коефіцієнта по банківській системі України в динаміці за 2017-2018 рр. наведено нижче на рис. 2.7.

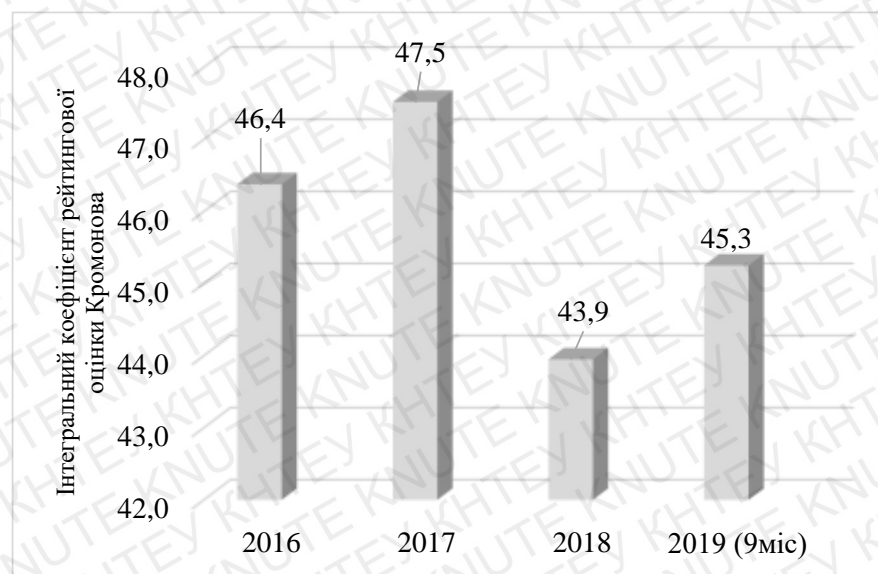

Рис. 2.7. Результати оцінки узагальнюючого (інтегрального) рейтингового коефіцієнта по банківській системі України в динаміці за 2017-2018 рр.

*розраховано за даними Додатку Г

Приклад розрахунку значення інтегрального коефіцієнта станом на 01.01.2017-01.01.2019 наведено нижче:

$$N_{2017} = 45*0,099 + 20*0,216 + 10*1,126 + 15*0,542 + 5*3,350 + 6*0,299 \\ = 46,4$$

$$N_{2018} = 45*0,110 + 20*0,195 + 10*1,085 + 15*0,593 + 5*3,494 + 6*0,286 \\ = 47,5$$

$$N_{2019} = 45*0,114 + 20*0,173 + 10*1,077 + 15*0,527 + 5*3,004 + 6*0,333 \\ = 43,9$$

Відповідно до шкали В. Кромонава, в цілому банківська система України знаходиться у проблемному стані, оскільки значення інтегрального коефіцієнта перебуває в інтервалі від 33,7 до 67,2 пункти. Надалі варто провести аналогічні розрахунки для АТ «УКРСИББАНК». Результати оцінки показників рейтингової моделі В. Кромонава для АТ «УКРСИББАНК» наведено у табл. 2.5. Як бачимо з табл. 2.5, обсяг капіталу АТ «УКРСИББАНК» у 2017 році збільшився на 1817948 тис.грн або на 47,7%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 1162148 тис.грн або 1,9,2%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 5908679 тис.грн або на 12,8%. Наведені чинники вплинули на поступове зростання значення коефіцієнту K1. Так, у 2017 році даний коефіцієнт збільшився на 0,038 пункти, а у 2018 році – на 0,008 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зростання рівня покриття активів капіталом АТ «УКРСИББАНК».

Обсяг ліквідних активів банку АТ «УКРСИББАНК» у 2017 році скоротився на 452787 тис.грн або на 2,5%, у 2018 році відбулося зниження даного показника на 300159 тис.грн або на 1,7%. Обсяг зобов'язань до запитання банку у 2017 році збільшився на 28405 тис.грн або на 0,1%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 4691026 тис.грн або на 12,9%. Наведені чинники вплинули на зростання скорочення коефіцієнту K2 у 2017 році на 0,013 пункти, та зниження цього показника у 2018 році на 0,062 пункти,

що в цілому виражає тенденцію до зменшення рівня покриття зобов'язань до запитання ліквідними активами банків.

Таблиця 2.5

Результати оцінки показників рейтингової моделі В. Кромонава для банку АТ «УКРСИББАНК» за 2017-2019 (9міс) рр.

Ум. позн	Показники	(на кінець року):				Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
		2016	2017	2018	2019 (9міс)	01.2017 - 01.2018	01.2018 - 01.2019	01.2017 - 01.2018	01.2018 - 01.2019
<i>1. Показник для розрахунків</i>									
ВК	Капітал, тис.грн	3809626	5627574	6789722	6296873	1817948	1162148	47,7	20,7
СК	Статутний капітал, тис.грн	5081998	5081998	5081998	5081999	-	-	-	-
А	Активи, тис.грн	45329635	46179779	52088458	51050791	850144	5908679	1,9	12,8
Ал	Найбільш ліквідні активи, тис.грн	17906545	17453758	17153599	17153599	-452787	-300159	-2,5	-1,7
К	Кредити видані, тис.грн	20680373	22223062	26138396	21028630	1542689	3915334	7,5	17,6
З	Зобов'язання, млн.грн	41520009	40552174	45298705	45298705	-967835	4746531	-2,3	11,7
Зз	Зобов'язання до запитання, тис.грн	36341133	36369538	41060564	41060564	28405	4691026	0,1	12,9
<i>2. Значенн коефіцієнтів рейтингової моделі</i>									
К1	Відношення капіталу до працюючих активів банку	0,084	0,122	0,130	0,123	0,038	0,008	45,0	7,0
К2	Відношення найбільш ліквідних активів до зобов'язань до запитання	0,493	0,480	0,418	0,418	-0,013	-0,062	-2,6	-12,9
К3	Відношення сукупних зобов'язань банку до виданих кредитів	2,008	1,825	1,733	2,154	-0,183	-0,092	-9,1	-5,0
К4	Відношення ліквідних активів і статутного капіталу до сумарних зобов'язань банку	0,554	0,556	0,491	0,491	0,002	-0,065	0,4	-11,7
К5	Відношення статутного капіталу до власного капіталу банку	1,334	0,903	0,748	0,807	-0,431	-0,155	-32,3	-17,1
К6	Відношення власного капіталу	0,750	1,107	1,336	1,239	0,358	0,229	47,7	20,7

до розміру статутного капіталу								
-----------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

**розраховано за даними Додатку В*

Обсяг зобов'язань банку АТ «УКРСИББАНК» у 2017 році скоротилися на -967835 тис.грн або на 2,3%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 4746531 тис.грн або на 11,7%. Обсяг виданих кредитів банку у 2017 році збільшився на 1542689 тис.грн або на 7,5%, у 2018 році відбулося зростання даного показника на 3915334 тис.грн або на 17,6%. Наведені чинники вплинули на поступове зниження значення коефіцієнту К3. Так, у 2017 році коефіцієнт К3 зменшився на 0,183 пункти, а у 2018 році – на 0,092 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зниження рівня покриття зобов'язань виданими кредитами в банку.

Сума ліквідних активів АТ «УКРСИББАНК» у 2017 році мав тенденцію, яка мала спадний характер. Обсяг статутного капіталу банку упродовж 2016-2018 рр. не зазнавав змін. Обсяг зобов'язань, як було відзначено вище, мав тенденцію до скорочення у 2017 році та до зростання у 2018 році. Наведені фактори вплинули на зростання значення коефіцієнту К4 у 2017 році на 0,002 пункти, а у 2018 році відбулося зниження наведеного показника на 0,065 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зниження рівня покриття зобов'язань ліквідними активами та статутним капіталом АТ «УКРСИББАНК».

Обсяг капіталу АТ «УКРСИББАНК», як було відзначено вище, мав поступову динаміку до помірного зростання. Обсяг статутного капіталу банку у 2017-2018 рр. не змінювався. Наведені фактори вплинули на зниження значення коефіцієнту К5 у 2017 році на 0,431 пункти, а у 2018 році - на 0,155 пункти, що в цілому виражає тенденцію до зниження частки статутного капіталу у власному капіталі. Значення коефіцієнта К6 мало зворотну тенденцію.

Результати оцінки узагальнюючого (інтегрального) рейтингового коефіцієнта по досліджуваному банку АТ «УКРСИББАНК» в динаміці за 2017-2018 рр. наведено нижче на рис. 2.8.

Приклад розрахунку значення інтегрального коефіцієнта станом на 01.01.2017-01.01.2019 наведено нижче:

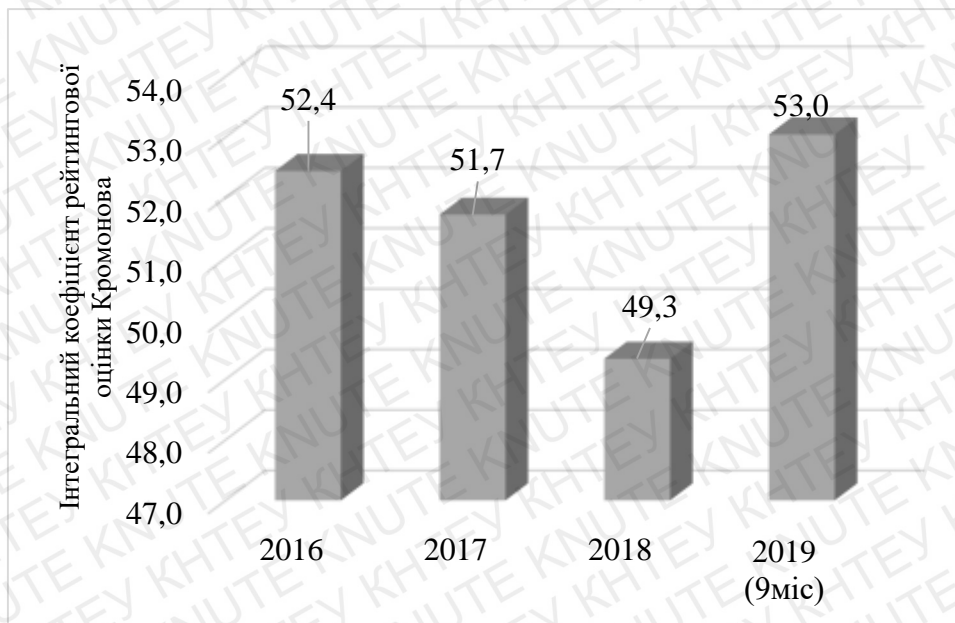

Рис. 2.8. Результати оцінки узагальнюючого (інтегрального) рейтингового коефіцієнта по банківській системі України в динаміці за 2017-2018 рр.

$$N_{2017} = 45 \cdot 0,084 + 20 \cdot 0,493 + 10 \cdot 2,008 + 15 \cdot 0,554 + 5 \cdot 1,334 + 6 \cdot 0,750 \\ = 52,4$$

$$N_{2018} = 45 \cdot 0,122 + 20 \cdot 0,480 + 10 \cdot 1,825 + 15 \cdot 0,556 + 5 \cdot 0,903 + 6 \cdot 1,107 \\ = 51,7$$

$$N_{2019} = 45 \cdot 0,130 + 20 \cdot 0,418 + 10 \cdot 1,733 + 15 \cdot 0,491 + 5 \cdot 0,748 + 6 \cdot 1,336 \\ = 37,7$$

Відповідно до шкали В. Кромонава, в цілому банк АТ «УКРСИББАНК» знаходиться у проблемному стані, оскільки значення інтегрального коефіцієнта за 2017-2018 рр. перебувало в інтервалі від 49,3 до 52,4 пункти.

Порівняльну характеристику рейтингової оцінки часткових коефіцієнтів К1-К6 між банківською системою та АТ «УКРСИББАНК» наведено на рис. 2.9.

Як можна бачити з рис. 2.9, банк АТ «УКРСИББАНК» має в цілому непогані позиції в плані політики залучення кредитів та управління кредитним портфелем. Обсяги покриття зобов'язань сформованим портфелем кредитів є

досить значним та за своєю інтенсивністю перевищує середній показник по банківській системі. АТ «УКРСИББАНК» має вищий рівень частки статутного капіталу у власному капіталу, порівняно із банківською системою.

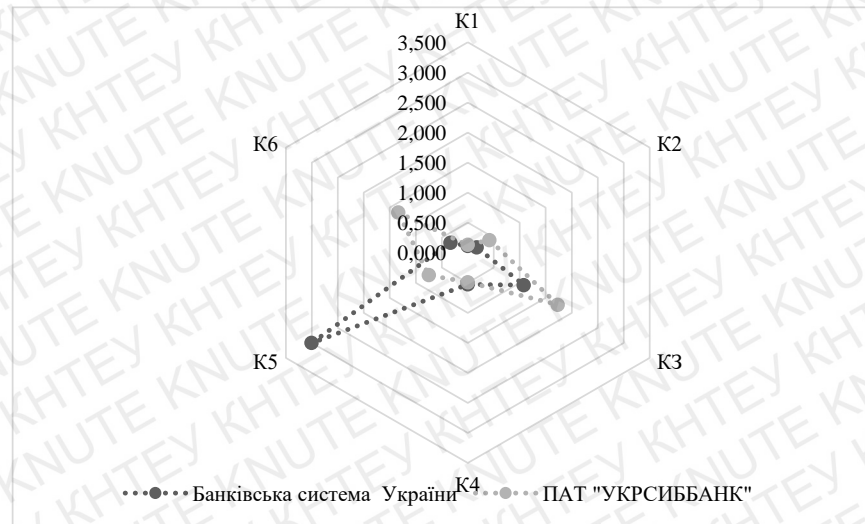

Рис. 2.9. Порівняльна характеристика рейтингової оцінки часткових коефіцієнтів K1-K6 між банківською системою та АТ «УКРСИББАНК» станом на кінець 2018 р.

*за даними Додатку В, Г

Однак, слабким місцем банку залишається управління якістю активів, оскільки рівень ліквідних активів у статутному капіталу в банку є нижчим порівняно із середніми показниками по банківській системі України.

Отже, у даному питанні було проведено апробацію методики рейтингової оцінки діяльності АТ «УКРСИББАНК» з використанням моделі Кромонава. Відповідно до шкали В. Кромонава, в цілому банк АТ «УКРСИББАНК» знаходиться у проблемному стані, оскільки значення інтегрального коефіцієнта за 2017-2018 рр. перебувало в інтервалі від 49,3 до 52,4 пункти. Середні показники рейтингу по банківській системі є вищими, порівняно з рейтингом досліджуваного банку. Обсяги покриття зобов'язань сформованим портфелем кредитів є досить значним та за своєю інтенсивністю перевищує середній показник по банківській системі. АТ «УКРСИББАНК» має вищий рівень частки статутного капіталу у власному капіталу, порівняно із банківською системою. Однак, слабким місцем банку залишається управління якістю активів, оскільки

рівень ліквідних активів у статутному капіталу в банку є нижчим порівняно із середніми показниками по банківській системі України.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1 Іноземний досвід проведення рейтингового оцінювання банків

Останнім часом у зарубіжній і вітчизняній практиці все більше уваги приділяється оцінюванню фінансової стійкості банківського сектору з використанням систем оцінки фінансової стійкості банків, спрямованих на виявлення ознак і природи кризових явищ, а також причин, що в майбутньому можуть призвести до виникнення кризи.

За цих обставин доцільно розглянути системи оцінки фінансової стійкості банків, що набули найбільшого поширення в країнах з розвиненими кредитно-фінансовими відносинами, а саме Сполучених Штатах Америки, деяких країнах - членах Європейського Союзу. Так, фахівці Банку міжнародних угод (Bank for International Settlements - BIS) пропонують наступну класифікацію систем оцінки фінансової стійкості банків в залежності від форм дослідження діяльності банків та підходів, покладених в їх основу [5]: рейтингові системи оцінки; системи коефіцієнтного аналізу та аналізу однорідних груп; системи комплексної оцінки банківського ризику; статистичні моделі систем раннього реагування; мікро- та макропруденційний аналіз (табл. 3.1).

Як правило банківський нагляд в переважній більшості країн не обмежується використанням однієї системи оцінки фінансової стійкості банків. Найбільш відомими рейтинговими системами, що використовуються в економічно розвинених країнах світу, є: рейтинг компанії Standart & Poor's, аналіз балансу «М» банку, рейтинг експертів Sheshunoff Bank, рейтингова система CAMELSO [55, с. 232-233]. Досить популярними є методики В.С. Кроманова, О.Б. Ширинської, а також рейтинги ІЦ «Рейтинг», ІА «Прозора Україна», «Інвестиційна газета», «Компаньйон» та рейтинг Асоціації українських банків і Національного банку України.

Системи оцінки фінансової стійкості банків у зарубіжній та вітчизняній практиці [55, с. 232-233]

№ п/п	Країна	Рейтингові системи оцінки	Системи коефіцієнтного аналізу та аналізу однорідних груп	Системи комплексної оцінки банківського ризику	Статистичні моделі систем раннього реагування	Мікро- та макро-пруденційний аналіз
1	2	3	4	5	6	7
1	США	CAMELS, BOPEC, ROCA, CAMEO, CAEL	Bank Monitoring Screens	-	SEER, SCOR, Bank Calculator - OOT	Моніторинг ІФС, стрес-тестування
2	Канада	CAMEO	-	-	-	
3	Великобританія	-	-	RATE	-	
4	Німеччина	-	BAKIS	-	-	
5	Франція	ORAP	-	-	SAABA	
6	Італія	PATROL	-	-	-	
7	Польща	CAMELSO	-	-	-	
8	Чехія	CAMELSO	-	-	-	
9	Словаччина	CAMELSO	-	-	-	
10	Нідерланди	-	-	RAST	-	
11	Країни Балтії	CAMELSO	-	-	-	
12	Україна	CAMELSO	-	-	-	

*складено автором на основі [55]

На основі наведених рейтингів зовнішні користувачі можуть лише частково сформулювати свою думку щодо доцільності майбутньої співпраці з банком, оскільки вони не повністю показують реальну оцінку надійності банку.

Найбільш розповсюдженими в зарубіжній практиці являються рейтингові системи оцінки, кінцевим результатом яких є віднесення досліджуваного банку до тієї чи іншої групи. Рейтингові системи за способами оцінювання поділяються на експертні, бухгалтерські та змішані; за способом нагляду - на дистанційні та комбіновані; за рівнем прозорості - на відкриті і закриті, за методом побудови - на бальні та індексні; за масштабом розповсюдження - міжнародні й національні; за типом власності - державні та недержавні. Особливістю державних рейтингів є їх закритість: дані рейтингу не публікуються в офіційній пресі, а використовуються органами банківського нагляду для запобігання банкрутства банків та забезпечення фінансової стійкості всієї банківської системи [2]. Найбільш поширеними рейтинговими системами є бальні або скорингові методики, які дозволяють зацікавленим

особам, наприклад, клієнтам та вкладникам швидко оцінити рівень фінансової стійкості банку.

Системи коефіцієнтного аналізу та аналізу однорідних груп дозволяють оперативно діагностувати фінансові проблеми, що можуть становити загрозу стійкості, ліквідності та платоспроможності банку. Коефіцієнтний аналіз є досить простим, доступним та легко реалізується в практичній діяльності як банків, так і наглядових органів.

Системи комплексної оцінки банківського ризику передбачають послідовну реалізацію сукупності процедур, починаючи від первинного ознайомлення з фінансовою звітністю і закінчуючи розробкою антикризових заходів, спрямованих на попередження та мінімізацію втрат банку у разі настання негативних подій.

Проведене дослідження рейтингових систем, систем коефіцієнтного аналізу та аналізу однорідних груп, систем комплексної оцінки банківського ризику показало, що різні національні системи оцінки мають певні спільні ознаки: основним інформаційним джерелом для проведення аналізу є фінансова звітність банку; більшість систем використовується для оцінки як фінансової стійкості банку, так і надійності та ризиків банків; як вихідні у них використовуються абсолютні показники, що характеризують масштаби банків, і деякі відносні показники: якість активів, достатність капіталу, прибутковість, ліквідність, ринковий ризик, управління та контроль, економічні та інші показники (табл. 3.2). Їх недоліком є те, що вони забезпечують оцінку лише поточної фінансової стійкості банків на певну дату.

Для визначення потенційних проблем та ризиків, що можуть виникнути в майбутньому, використовуються статистичні моделі систем раннього реагування, мікро- та макропруденційний аналіз.

Мікро- та макропруденційний аналіз дозволяє прогнозувати тенденції розвитку банківських процесів внаслідок впливу різних потрясінь і поширення «ефекту зараження», що виникають на окремих фінансових ринках або

макроекономічному рівні загалом, а також негативних подій в окремих банках [31, с. 206-207].

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика показників систем оцінки фінансової стійкості банків [31, с. 206-207]

Система оцінки	Загальна кількість показників	Якість активів	Достатність капіталу	Прибутковість	Ліквідність	Ринковий ризик	Управління та контроль	Економічні	Інші
CAMELS	6	1	1	1	1	1	1	-	-
BOPEC	5	-	1	1	-	-	-	3	-
ROCA	4	1	-	-	-	1	1	-	1
CAMEO	5	1	1	1	-	-	2	-	-
CAEL	19	5	5	4	5	-	-	-	-
CAMEL	5	1	1	1	1	-	1	-	-
ORAP	14	4	2	3	1	1	3	-	-
PATROL	5	1	1	1	1	-	1	-	-
Bank Monitoring Screens	39 фінансових + 35 ринку капіталу	21	5	5	8	-	-	-	35
BAKIS	47	18	1	10	2	16	-	-	-
RATE	9	1	1	1	1	1	3	-	1
RAST	13	1	-	-	1	3	3	-	5
SEER	11	7	1	1	2	-	-	-	-
SCOR	12	7	1	1	3	-	-	-	-
Bank Calculator - OOT	10	1	1	1	1	-	-	1	5
SAABA	5	1	1	1	1	-	1	-	-

*складено автором на основі [31]

Мікро- і макропруденційний аналіз є взаємопов'язаними, оскільки вищий ступінь стійкості окремого банку знижує ризик виникнення системної банківської кризи [6]. В зарубіжній практиці мікро- та макропруденційний аналіз реалізується на підставі моніторингу та стрес-тестування банків.

Рейтинговий аналіз не може гарантовано визначити абсолютну надійність чи ефективність банківської установи. Постійні зміни в економічному та політичному житті мають безпосередній вплив на банківську систему, проте їх неможливо спрогнозувати. Жодна рейтингова методика не є універсальною і не існує єдиного обґрунтованого підходу до побудови рейтингової системи оцінки надійності банків України.

Більшість науковців критикує наявні відкриті рейтингові моделі оцінки діяльності банків у двох напрямках: значення вагових коефіцієнтів, які враховуються для розрахунку інтегрального показника, і системи параметричних показників [7, с. 204-209]. Постійні зміни на фінансовому ринку спричиняють необхідність перераховувати коефіцієнти рейтингових методик та оптимізувати параметричні показники, щоб зберегти адекватність результатів оцінки за такою методикою.

Найбільше критики щодо розрахунку вагових коефіцієнтів зазнала рейтингова модель В. Кромонава, котру й досі банки використовують як основу для побудови власних рейтингових методик оцінки банків-контрагентів [55, с. 232-233].

Результати досліджень учених підтвердили той факт, що значна кількість показників рейтингових моделей є незначущими, що пов'язано з їхньою взаємною кореляцією, а отже, достатньо обмежитися використанням одного показника замість кількох [9, с. 35]. Наприклад, методика рейтингового оцінювання Euromoney часто піддають критиці за одночасне використання показників величини балансових активів та капіталу і розрахунку коефіцієнтів прибутковості активів та капіталу.

Рейтингову методику В. Кромонава критикують за використання лише одного напрямку оцінювання - надійності банку - й ігнорування інших. Більш досконалими щодо системи параметричних показників є такі методики, як CAMELSO та методика Аналітичного центру фінансової інформації (АЦФІ). Однак ці методики передбачають використання інформації, що становить банківську таємницю, наявність потужної системи опрацювання інформації та ведення постійного спостереження за об'єктами аналізу.

В різних країнах світу стрес-тестування банківського сектору проводиться через оцінку впливу факторів ризику на окремі банки. В Україні методологічні основи проведення стрес-тестування визначені в Методичних рекомендаціях щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України, Методичними рекомендаціями щодо організації та функціонування систем

ризик-менеджменту в банках України, Методичними вказівками з інспектування банків «Система оцінки ризиків». У міжнародній практиці питання, пов'язані з проведенням стрес-тестування, регламентуються нормативно-правовими актами Банку міжнародних розрахунків, Європейського комітету органів банківського нагляду, Міжнародного валютного фонду, Базельського комітету з нагляду за банківською діяльністю, Європейського центрального банку, Європейської Комісії та національних наглядових органів [13, с. 1346-1352].

В зарубіжній практиці використовується широкий спектр методів проведення стрес-тестування, які ґрунтуються на різних індикаторах та передбачають використання різних способів отримання кінцевого результату (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Порівняння методів стрес-тестування

<i>Назва методу стрес-тестування в Україні</i>	<i>Назва методу стрес-тестування за рекомендаціями Міжнародного валютного фонду та Світового банку</i>	<i>Назва методу стрес-тестування за європейським (Базельським) підходом</i>
Сценарний аналіз	Аналіз імовірно-невизначених подій	Метод еластичностей
Аналіз чутливості	Аналіз найбільш імовірних подій	Метод оцінки втрат
-	Аналіз помірно-несприятливих подій	Сценарний метод
-	Аналіз надзвичайних подій «виняткових, але можливих»	Індексний метод

*складено автором на основі [13]

Стрес-тестування банків країн - членів Європейського Союзу проводиться Європейським банківським управлінням (European Banking Authority, ЕВА). Дослідження європейського досвіду стрес-тестування банківського сектору протягом 2009-2013 рр. дозволило виявити наступні проблеми: не розглядався сценарій дефолту за суверенним боргом будь-якої з країн Європейського Союзу (наприклад, про 90% ймовірність дефолту Греції свідчили індикатори кредитно-дефолтних свопів); недостатньо розкритий ризик зниження ліквідності банків унаслідок ефекту зараження під впливом

суверенного дефолту; при формуванні сценарію був проігнорований ризик втрат від списань цінних паперів, що утримуються до погашення, оскільки в бухгалтерській звітності дані активи відображені за номінальною вартістю [13, с. 1346-1352].

Протягом 2014-2016 рр. Європейське банківське управління планує провести стрес-тестування 124 європейських банків, серед яких: Deutsche Bank, Dexia, Danske Bank, UniCredit, Barclays, Swedbank та інші. Стрес-тестування буде враховувати наступні ризики: кредитні ризики; ринкові ризики; суверенні ризики; ризики, асоційовані з сек'юритизацією активів; ризики, пов'язані з вартістю повернення залучених засобів. Рівень капіталу банків першого рівня при базовому сценарії - 8%, при несприятливому сценарії - 5,5% [3].

Найпоширенішим методом стрес-тестування є сценарний аналіз (на основі історичних або гіпотетичних подій), націлений на оцінку стратегічних перспектив установи й дає змогу визначити одночасний вплив усіх чинників ризику в разі настання екстремальної, ймовірної події. На відміну від сценарного аналізу результати аналізу чутливості носять переважно короткостроковий характер [7].

Таким чином, сучасні рейтингові системи оцінювання діяльності комерційних банків мають певні недоліки: недосконалість інформаційної бази, відсутність оперативності в наданні інформації та диференціації категорій користувачів. До головних переваг можна віднести наявність державних і недержавних рейтингових методик, комплексність оцінки надійності й ефективності діяльності банків, використання дистанційного спостереження, сприяння більшій прозорості банківської системи, наочність результатів рейтингового оцінювання, можливість прийняття виважених управлінських рішень. Однак, значна кількість показників рейтингових моделей є незначущими, що пов'язано з їхньою взаємною кореляцією, а отже, достатньо обмежитися використанням одного показника замість кількох. Аби рейтингові системи оцінки діяльності банків були ефективними, в різних країнах світу важливу роль відводять таким вимогам до цих систем: системність та

багатопрофільність аналізу функціонування банків; відкритість інформації про роботу банку, яка використовується для оцінки; простота у проведенні розрахунків.

3.2 Шляхи удосконалення системи рейтингового оцінювання діяльності банків України

На сьогодні існує багато підходів до здійснення рейтингової оцінки банку. Однак, як свідчить аналіз багатьох періодичних джерел та практичний досвід, багато рейтингових методик мають слабкі сторони, зокрема у сфері врахування та попередження ризиків. Автором в роботі запропоновано новітній варіант рейтингової методики оцінки діяльності банків, що враховує фактор виникнення ризиків банківської діяльності. Така методика може значно спростити процес аналізу ризиковості кредитного портфелю банків [13, с. 1346-1352].

Ситуація, що спостерігається в області рейтингування, не може залишити байдужими банкірів-практиків. Але до останнього часу державні органи приділяли цій проблематиці занадто мало уваги. Однак справа зрушилася з місця із твердженням Концепції створення рейтингової системи [22, с. 68-69].

Відповідно до Концепції, впровадження рейтингової оцінки необхідне для визначення банківського ризику в контексті регіонів галузями економіки й суб'єктами ведення господарства. У першу чергу, система рейтингової оцінки потрібна банкам, які зацікавлені в залученні нових акціонерів, інвесторів, клієнтів - юридичних і фізичних осіб.

Методика рейтингування ліквідного управління, на наш погляд, повинна враховувати блоки, представлені на рис. 3.1.

Оцінка діяльності банку особливо має потребу в загальновизнаному підході, який би сприймався всіма учасниками фінансового ринку. Всесвітньо визнано, що таким прийомом є рейтингування. Питання рейтингування банків є комплексним і вимагає від фахівців високого рівня компетентності.

Таким чином, загальний рейтинг ліквідного управління (РПУ) повинен містити в собі оцінку по наведених аспектах. Для аргументації позиції зупинимося на них детальніше.

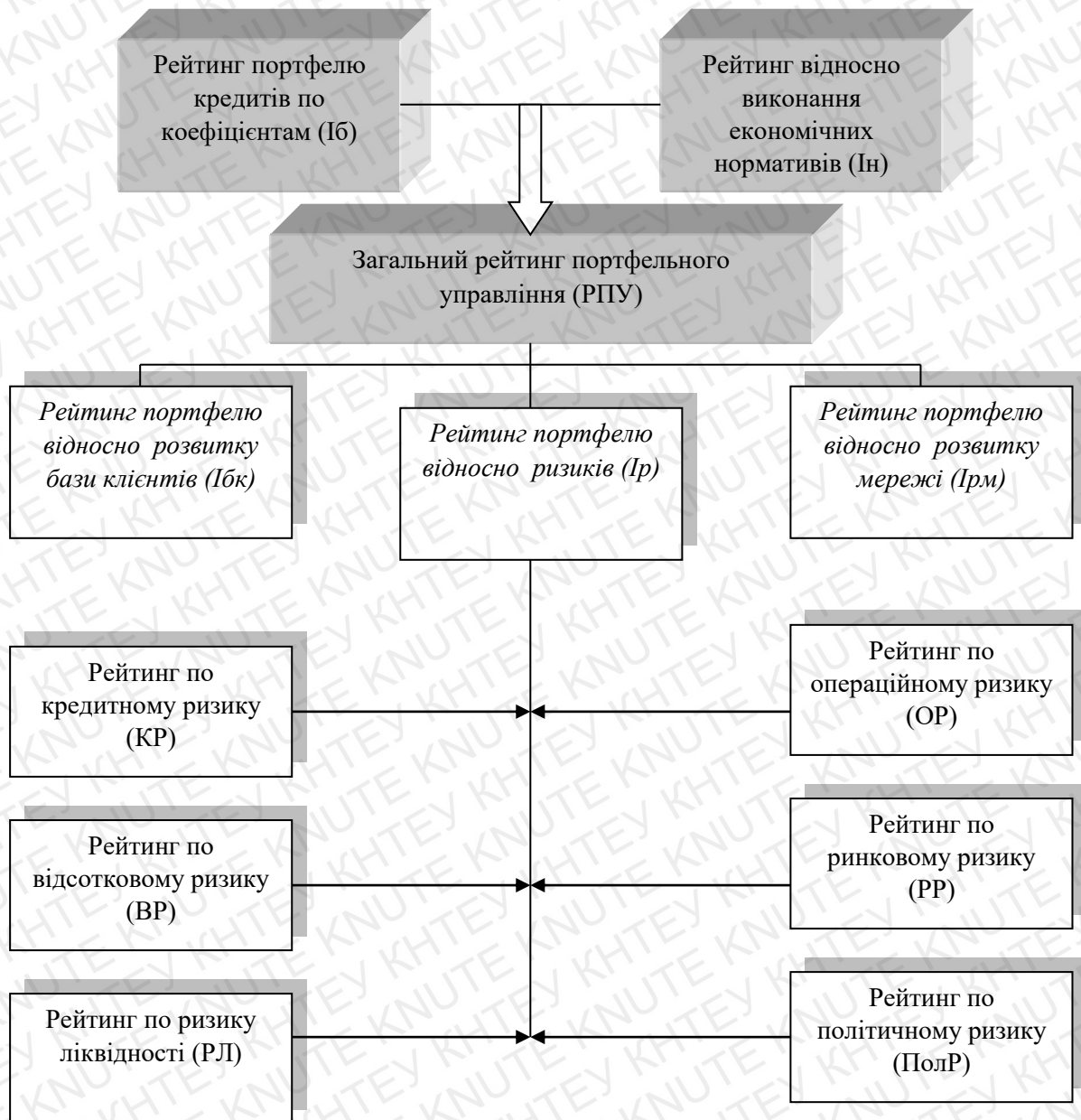

Рис. 3.8 Рейтингова ризикова система оцінки банку

*складено автором на основі [9, с. 121-125]

Перший блок показників складається із семи основних якісних коефіцієнтів (КГ.ДО7), у сукупності формуючий індекс оцінки балансу (ІБ), що надає аналітикові інформацію про загальну ситуацію в банку на певну дату (табл. 3.4) [9, с. 121-125]:

Показники оцінки фінансової звітності [9, с. 121-125]

Коефіцієнт	Характеристика
1	2
Коефіцієнт високоліквідних активів (ДО1)	Показує, у якій частині загальні активи банку сформовані за рахунок найбільш ліквідних активів
Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до депозитів клієнтів банку (ДО2)	Показує, наскільки добре капітал банку виконує функцію гаранта для засобів своїх вкладників
Коефіцієнт достатності основного капіталу (ДО3)	Розраховується з метою показати, якою мірою банк ризикує основним капіталом, у випадку втрати робочих активів. Тобто аналітик одержує інформацію про стабільність фінансової установи у випадку виникнення проблемних активів
Коефіцієнт співвідношення недоходних і загальних активів (ДО4)	При визначенні надійності й ефективності діяльності банківської установи варто враховувати частку недоходних активів* у загальних активах, тому що недостатня їхня кількість веде до більших експлуатаційних витрат, що підвищує собівартість банківських послуг. Надлишок, у свою чергу, сигналізує про баласт, що обтяжує установа, стримує її розвиток, відволікаючи значні засоби з обігу
Коефіцієнт ефективності роботи персоналу (ДО5)	Надає інформацію про чистий ефект від кадрової політики банку. Тобто показує, наскільки виправданими є витрати на персонал за певний період діяльності фінансової установи
Коефіцієнт прибутковості активів (ДО6)	Відображає здатність керівництва банку ефективно одержувати доходи від активів, які піддаються різноманітним ризикам
Коефіцієнт прибутковості капіталу (ДО7)	Показує рентабельність капіталу акціонерів, тобто скільки прибутку принесла кожна гривня банківського капіталу

*складено автором на основі [9, с. 121-125]

$$I\theta = \frac{K_1 + K_2 + K_3 + K_4 + K_5 + K_6 + K_7}{7} \quad (3.1)$$

Формуючи групу коефіцієнтів, ми керувалися засадами комплексності і якості (табл. 3.4). Комплексність розуміється як максимальне охоплення ключових зв'язків між статтями балансу. Якість - це одержання в результаті адекватної (репрезентативної) рейтингової позиції банку за коефіцієнтами, які включені у вибірку.

Другий блок включає в себе побудову індикатора надійності банку (дотримання економічних нормативів), що характеризує кількість порушень економічних нормативів за останні три місяці.

Для того щоб одержати рейтинг банку у зв'язку з виконанням економічних нормативів, було проаналізовано відповідність банківської діяльності вимогам Національного банку України. Тобто, відповідно до кількості порушень кожного окремого нормативу за попередні три місяці, здійснений горизонтальний аналіз по кожному нормативу (від Н1 до Н13-2).

Рейтинг банку, відповідно до виконання економічних нормативів (Н), розраховується в балах по середній арифметичній [9, с. 121-125]:

$$I_H = \frac{H_1 + H_2 + \dots + H_{12} + H_{13-1} + H_{13-2}}{14} \quad (3.2)$$

Де, Нг..Н13-2 - кількість балів, що відповідають рівню виконання економічних нормативів, які встановлені Національним банком України.

Третім блоком загального рейтингу банку є розрахунок інтегральної позиції по ризиках:

$$I_p = \frac{KP + ПП + РЛ + РР + ОР + ПолР}{6} \quad (3.3)$$

Де, КР - бальна оцінка по кредитному ризику; ПР - бальна оцінка по процентному ризику; РЛ - бальна оцінка по ризику ліквідності; РР - бальна оцінка по ринковому ризику; ОР - бальна оцінка по операційному ризику; Політ Р - бальна оцінка по політичному ризику.

Яким би не був характер часткових одиничних ризиків, управління ризиками в кожному разі містить у собі дві функції, які формують сутність стратегічного керування ризиком:

- Оцінка ризику;
- Реагування на ризик.

Керування ризиками - це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їхньої величини, здійснює їхній моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також ураховує взаємозв'язки між різними категоріями (видами) ризиків [9].

Ми виходимо з того, що всі складові ІР однаково важливі. Отже, коефіцієнт ризику банку розраховується як середня арифметична величина бальної оцінки всіх банківських ризиків.

Кількісна оцінка окремого виду ризику відбувається за допомогою певних коефіцієнтів, які найкраще його характеризують (Додаток Д)

Четвертий блок загального банківського рейтингу містить у собі дослідження розвитку клієнтської бази кредитної установи.

Світова практика ведення будь-якого бізнесу ввела певні правила й закономірності щодо клієнтської бази. Одне з таких правил говорить, що 80% прибутку компанії приносять 20% її клієнтів (при цьому вважається, що відносини з іншими клієнтами, у найкращому разі, дають мінімальний дохід, а в гіршому - збиткові). Однак клієнтська база банку має потребу в увазі, тому що головне полягає у виборі такої маркетингової стратегії, яка б враховувала інтереси клієнтів всіх рівнів забезпеченості й активності.

Отже, загальний рейтинг управління портфелем (РУП) складається із суми бальних оцінок, отриманих по індикаторі балансу (ІБ), індикатору надійності банківської діяльності (ІН), індикатору ризикованості банку (ІР), індикатору клієнтської бази (ІКБ) і індикатору розгалуженості мережі банку (ІРМ):

$$R_b = I_b + I_n + I_r + I_{kb} + I_{rm} \quad (3.4)$$

Як видно з формули загального ліквідного рейтингу банку, ми виходимо з того, що будь-яка складова ліквідного рейтингу має однакову вагу щодо впливу на результуючий (проміжний) показник. Ліквідний рейтинг банку враховує такі якісні характеристики, як ефективність роботи персоналу, менеджменту й, у кінцевому результаті, визначає надійність банку на ринку. Ліквідний рейтинг банку визначається як сума балів, отриманих по кожному окремому факторі.

Таким чином, виходячи з наведеного вище підходу, можна також зробити узагальнення про те, що управління банком на базі рейтингової оцінки є

процесом, у якому рейтинг використовується для аналізу, контролю, обліку, прогнозування і регулювання діяльності банку та його підсистем. На нашу думку, рейтинг може бути природно інтерпретований як цільова функція рейтингового управління, значення якої є індикатором стану як банку в цілому, так і окремих умовно автономних одиниць у його складі.

Рис. 3.2. Схема процесу формування рейтингової оцінки та її використання в управлінні діяльністю банку

*складено автором на основі [36]

Для оцінки діяльності банків відповідно до рейтингових методик та прийняття рішення про адекватність отриманих узагальнюючих показників по окремих банках на основі системи рейтингових коефіцієнтів необхідно визначати рівень узгодженості експертних суджень.

Отже, підводячи підсумки, підкреслимо, що запропонований підхід рейтингування портфелю банків враховує інтереси окремих груп користувачів рейтингу, а саме, акціонерів, менеджерів і клієнтів банку. Також дає можливість одержати об'єктивну оцінку діяльності банківської установи. Управління банком на базі рейтингової оцінки є процесом, у якому рейтинг використовується для аналізу, контролю, обліку, прогнозування і регулювання діяльності банку та його підсистем

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

При визначенні кредитного рейтингу можливі два підходи: один передбачає оцінку відносної кредитоспроможності, що дозволяє провести порівняння різних емітентів між собою; другий припускає оцінку ризику невиконання власних зобов'язань із присвоєнням відповідної рейтингової оцінки для кожного окремого су б'єкта, що рейтингується. Більшість науковців в умовах розвитку банківської системи України найбільш часто розглядають такі методики рейтингового оцінювання: методика Кромонава, Sheshunoff Bank (США), CAMELSO та методу на основі синтезу, що дозволяє обґрунтувати стратегію підвищення ефективності. При створенні рейтингової системи комплексної оцінки банківських установ України запропоновано взяти за основу модель системи CAMELSO: діяльність банку буде оцінюватися за подібними напрямками та відповідно за чотирьохбальною шкалою, з визначенням інтегрованої комплексної оцінки діяльності банку. Відповідно до методики CAMELSO, результативність функціонування аналізується за такими параметрами як капітал, якість активів, менеджмент, надходження, ліквідність, чутливість до ризику, операційні ризики.

Було наведено загальну характеристику діяльності АТ «УКРСИББАНК». Обсяги чистого прибутку банку у 2017 році зросли на 2852706 тис.грн або на 275,8% порівняно зі значенням даного показника у 2016 році. У 2018 році чистий прибуток банку збільшився на 849012 тис.грн або на 46,7 %, тобто відбулося його зростання майже уполовину. Основними чинниками зростання прибутку банку було збільшення обсягів його діяльності (реалізації банківських продуктів та послуг). Основними чинниками зростання прибутку банку було збільшення обсягів його діяльності (реалізації банківських продуктів та послуг). Завданнями формування методологічного базису рейтингового оцінювання АТ «УКРСИББАНК» є такі: оцінка позиції банку відносно інших

банків в банківській системі; оцінка динаміки (тенденцій) розвитку банку на основі рейтингової моделі, що передбачає вибір певного набору КРІ; визначення рівня відповідності економічних нормативів діяльності банку встановленим вимогам; визначення слабких місць у формуванні окремих напрямків діяльності банку. Формування системи рейтингової оцінки діяльності банку АТ «УКРСИББАНК» має бути спрямовано передусім на організацію внутрішнього контролю за діяльністю його філій і структурних підрозділів.

Було проведено апробацію методики рейтингової оцінки діяльності АТ «УКРСИББАНК» з використанням моделі Кромонава. Відповідно до шкали В. Кромонава, в цілому банк АТ «УКРСИББАНК» знаходиться у проблемному стані, оскільки значення інтегрального коефіцієнта за 2017-2018 рр. перебувало в інтервалі від 49,3 до 52,4 пункти. Середні показники рейтингу по банківській системі є вищими, порівняно з рейтингом досліджуваного банку. Обсяги покриття зобов'язань сформованим портфелем кредитів є досить значним та за своєю інтенсивністю перевищує середній показник по банківській системі. АТ «УКРСИББАНК» має вищий рівень частки статутного капіталу у власному капіталу, порівняно із банківською системою. Однак, слабким місцем банку залишається управління якістю активів, оскільки рівень ліквідних активів у статутному капіталу в банку є нижчим порівняно із середніми показниками по банківській системі України.

Сучасні рейтингові системи оцінювання діяльності комерційних банків мають певні недоліки: недосконалість інформаційної бази, відсутність оперативності в наданні інформації та диференціації категорій користувачів. До головних переваг можна віднести наявність державних і недержавних рейтингових методик, комплексність оцінки надійності й ефективності діяльності банків, використання дистанційного спостереження, сприяння більшій прозорості банківської системи, наочність результатів рейтингового оцінювання, можливість прийняття виважених управлінських рішень. Однак, значна кількість показників рейтингових моделей є незначущими, що пов'язано

з їхньою взаємною кореляцією, а отже, достатньо обмежитися використанням одного показника замість кількох. Аби рейтингові системи оцінки діяльності банків були ефективними, в різних країнах світу важливу роль відводять таким вимогам до цих систем: системність та багатопрофільність аналізу функціонування банків; відкритість інформації про роботу банку, яка використовується для оцінки; простота у проведенні розрахунків.

Запропонований підхід рейтингування портфелю банків враховує інтереси окремих груп користувачів рейтингу, а саме, акціонерів, менеджерів і клієнтів банку. Також дає можливість одержати об'єктивну оцінку діяльності банківської установи. Управління банком на базі рейтингової оцінки є процесом, у якому рейтинг використовується для аналізу, контролю, обліку, прогнозування і регулювання діяльності банку та його підсистем

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антоненко Т.О., та ін. Методологія рейтингової системи оцінки діяльності банків / Т.О. Антоненко, В.В. Хорошун // Культура народів Причерномор'я, 2012. - № 248. - С. 7-10.
2. Бикова О.В. Оцінка ефективності кредитної політики банку / О.В. Бикова, О.В. Марченко // Молодий вчений, 2017. - №3. – С. 586-591
3. Боярко І.М. Методологічні особливості оцінки кредитних рейтингів у банківській діяльності // Економіка України, 2012. — № 3 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/1_28_2010/28_02_09.pdf
4. Бурковська А. В. Визначення та забезпечення фінансової стійкості комерційного банку України / А.В. Бурковська // Електронне наукове видання з економічних наук «Modern Economics», 2017. - №3. - С. 32-38
5. Васильченко З.М. Особливості капіталізації комерційних банків України в сучасних умовах / З. М. Васильченко, Е. В. Демчишина // Финансовые услуги, 2017. - № 5. - С. 8-11
6. Волкова В. Тенденції та перспективи управління кредитною діяльністю банків / В. Волкова, Н. Волкова // Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства, 2016. - №1. – С. 36-42
7. Галайко Н.Р. Система оцінки ефективності діяльності банку / Н.Р. Галайко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України, 2015. - №. - 16. С.200-210.
8. Голик М. Стабілізація банківської системи як шлях до подолання економічної кризи в Україні / М. Голик // Банківський та реальний сектор економіки: фінансово- економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку, 2015. - № С.128-130.
9. Гребенюк О.О. Аналіз ефективності фінансової рентабельності банківських установ / О.О. Гребенюк // Вісник ВНТЕУ, 2016. - №1. - [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all.../158>

10. Грудзевич Я. В. Капіталізація банківської системи України на сучасному етапі / Я. В. Грудзевич, У. Я. Грудзевич // Вісник Університету банківської справи, 2016. - № 1-2. - С. 24–29
11. Дані НБУ / Обсяг кредитного портфелю банків та фінансові результати діяльності банків [електронний ресурс] -режим доступу: bank.gov.ua
12. Джолос А.В. Публічна система рейтингової оцінки банків України: призначення та інформаційна модель [Електронний документ] / А.В. Джолос, Т.Г. Савченко // Економіка та суспільство. – 2017. - №13. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/224.pdf.
13. Джолос А.В. Публічна система рейтингової оцінки банків України: призначення та інформаційна модель / А.В. Джолос // Економіка і суспільство, 2017. - №13. – С. 1346-1352
14. Доценко І. О. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку / І. О. Доценко // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017. - №12. – С. 94-100
15. Дьячкова Ю.М., та ін. Удосконалення методів стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки / Ю.М. Дьячкова, І.В. Швецова // Економічний вісник Донбасу, 2018. - № 1(51). - С. 53-58
16. Жмурко Н.В., та ін. Оцінка ресурсного потенціалу комерційних банків України в умовах фінансової кризи / Н.В. Жмурко, З.С.Милян // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2015. - №3. – С. 115-119
17. Зачосова Н. В. Управлінські проблеми забезпечення фінансової підсистеми економічної безпеки національної економіки України / Н. В. Зачосова // Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки, 2017. - № 4(1). - С. 10-20
18. Звіт НБУ за 2018 рік / Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=37591358 (дата звернення: 21.04.2019)

19. Івасів І., та ін. Фінансова стійкість банків в умовах високої волатильності ринків / І. Івасів, Є. Гарбар // Фінанси та банківська справа, 2018. - №2. - С. 47-54
20. Карчева Г. Т. Системний аналіз прибутковості діяльності банків України / Г. Т. Карчева // Бізнес Інформ. - 2015. - № 9. - С. 308-313.
21. Кащеєва В.Ю. Управління рентабельністю банку на основі факторного аналізу / В.Ю. Кащеєва // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2015. - №4. – С. 56-62
22. Коваленко В. В. Достатність капіталу у забезпеченні стабільного розвитку банків України / В. В. Коваленко // Стратегічні пріоритети. - 2017. - № 2. - С. 73-80
23. Коваленко В.В. Грошово-кредитна політика та її вплив на подолання структурних дисбалансів економіки України / В.В. Коваленко // Глобальні та національні проблеми економіки, 2016. - № 12. - С. 445-449.
24. Коваленко В.В., Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків / В.В. Коваленко, М.І. Зверяков. - Київ: «Центр учбової літератури», 2016. - 520 с.
25. Ковда Н.І. Капіталізація банків як чинник зростання економіки України / Н.І. Ковда // Гроші. Фінанси. Кредит, 2018. - №22. – С. 203-208
26. Колодзій О.М. Рейтингова система Camel як інструмент оцінки фінансової стабільності банку / О.М. Колодзій // Бізнесінформ, 2012. — № 6. — С. 142—145.
27. Крючко Л.С. Управління кредитним портфелем комерційного банку / Л.С. Крючко, А.В. Сидоренко // Економіка і суспільство, 2017. - №13. – С. 1139-1145
28. Ларіонова К.Л. Достатність власного капіталу банків України в 2015-2017 роках: стан, проблеми та шляхи вирішення / К.Л. Ларіонова // Глобальні та національні проблеми економіки, 2018. - №22. – С. 810-815
29. Лисенок О. В. Оцінка достатності власного капіталу банків / О.В. Лисенок // Формування ринкових відносин в Україні, 2016. - № 1. - С. 63-67

30. Лукін С. Г. Оцінка фінансової стійкості комерційного банку та шляхи її підвищення // Молодий вчений. - 2017. - №37. - С. 60-64.
31. Максимова А.В. Оцінка фінансової стійкості банку: методичні підходи до аналізу та проблеми їх застосування / А.В. Максимова // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2014. - № 8. - Ч. 3. - С. 205-208.
32. Марич М.Г. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку / М.Г. Марич // Глобальні та національні проблеми економіки, 2017. - №17. - С. 56-61
33. Мельничук Л. Ю. Достатність капіталу як характеристика фінансової стійкості банку / Л. Ю. Мельничук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право, 2015. - № 1. - С. 43-49
34. Мстоян К.В. Рейтингування як інструмент оцінювання надійності банку / К.В. Мстоян // Молодий вчений, 2015. - № 2 (17). - С. 188 - 191 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2015/2/103.pdf>
35. Паляничко К.О. Формування ресурсної бази комерційних банків / К.О. Паляничко // Проблеми і перспективи економіки та управління, 2015. - № 3. - С. 285-289.
36. Погореленко Н. П. Методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку / Н. П. Погореленко, О. В. Калінін // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – 2017. - Вип. 26, Ч. 2. – С. 97–102.
37. Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO : Рішення Правління Національного банку України від 01.11.2016 № 393-рш [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://bank.gov.ua/document/download?docId=40919990>.
38. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

39. Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України: Постанова Національного банку України; Положення, Вимоги, Форма типового документа, Зразок від 22.12.2017 № 141 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-17>

40. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>

41. Пшик Б.І. Актуальні проблеми рейтингового оцінювання діяльності банків в Україні / Б.І. Пшик // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2014. - № 2. - С. 149-152 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_32.

42. Рисін М.В. Рейтингова оцінка діяльності банків як інструмент аналізу фінансового стану / М.С. Рисін // Вісник Університету банківської справи Національного банку України, 2014. - № 2 (20). - С. 159-164.

43. Романишин Ю. Оцінка фінансової стійкості банківських установ / Ю. Романишин // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції „Креативна економіка очима молоді“, 29-31 березня 2018 року. - Т. : ФОП Паляниця В.А., 2018. - Том 1. - С. 57–59.

44. Самородов Б.В. Рейтингове оцінювання в аналізі фінансового стану банків / Б.В. Самородов, І.І. Саєнко, Н.І. Єндовцева // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2014. - № 2. - С. 153-158 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_33.

45. Сацура О.Ф. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість банків / О.Ф. Сацура // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: глобалізаційні та євроінтеграційні аспекти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 23-25 листопада 2016 р. - Миколаїв : МНАУ, 2016. - С.210-213.

46. Сидоренко П. О. Безпека фондового ринку в системі фінансової безпеки держави / П. О. Сидоренко // Інтелект ХХІ. - 2014. - № 2. - С. 94-103.
47. Смолева Т.М. Сучасні методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України / Т.М. Смолева // Финансы, учет, банки, 2014. - № 1 (20). - С. 241-245.
48. Стащук Д.М. Рейтингування банків у системі прийняття фінансово-інвестиційних рішень [Текст]: автореф. дис. к. е. н.: 08.00.08 / Д.М. Стащук; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. - К., 2014. - 22 с.
49. Тарасевич Н.В. Окремі аспекти регулювання ліквідності банків / Н.В. Тарасевич // Вісник соціально-економічних досліджень, 2014. - №3 (54). - С. 74-82
50. Телишевська Л.І., та ін. Оцінювання фінансової стійкості банків як елементу управління / Л.І. Телишевська, А.М. Коренська // Глобальні та національні проблеми економіки, 2015. - №5. - С. 899-905
51. Тлуста А. Ю. Методи визначення кредитно-рейтингової оцінки банку / А. Ю. Тлуста, О. С. Савкова // Економіка та держава. - 2016. - № 6. - С. 53-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2016_6_13.
52. Чмутова І.М., та ін. Фінансова стійкість банку як індикатор ризику відмивання коштів та фінансування тероризму / І.М. Чмутова, Є.О. Ткачова // Економіка і суспільство, 2018. - №14. - С. 867-891
53. Ширинська Є. Рейтинг і лімітна політика банків / Є. Ширинська // Вісник НБУ, 2016. - № 5. - С. 29-31.
54. Юрків М.Т. Управління проблемними кредитами банків в Україні: сучасні законодавчі аспекти / М.Т Юрків // Інноваційна економіка, 2015. - № 11. - С. 184-188
55. Фурсова В. А. Дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду рейтингового оцінювання надійності комерційного банку / В. А. Фурсова, Т. Ю. Півненко // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2015. - Вип. 49. - С. 231-234.

56. Baourakis G.A. multicriteria approach for rating the credit risk of financial institutions / Baourakis G.A., Conisescu M., Dijk G., Pardalos P.M., Zopounidis C. // Computational Management Science - 2009. - № 3. - Vol. 6. - P. 347-356.